

Regeringens proposition

1977/78: 87

om statligt engagemang inom handelsstålsindustrin, m. m.;

beslutad den 12 januari 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ÅSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att staten, som ett led i omstruktureringen av stålindustrin, finansiellt medverkar vid bildandet av ett handelsstålbolag. I bolaget avses ingå stål- och gruvrörelserna i Gränges AB, Norrbottens Järnverk AB och Stora Kopparbergs Bergslags AB samt Gränges järnvägsrörelse. Förslagen i propositionen innebär att staten under budgetåren 1977/78 och 1978/79 lämnar lån av sammanlagt 1 800 milj. kr. till det nya handelsstålbolaget. Vidare föreslås att staten lämnar ett bidrag av 531,3 milj. kr. till Statsföretag AB och att staten tecknar aktier med 350 milj. kr. i Statsföretag. Av bidraget är 181,3 milj. kr. avsedda för att täcka återstående kostnader för Stålverk 80-projektet. Återstående 350 milj. kr. av bidraget och aktieteckningen med 350 milj. kr. avser att möjliggöra för Statsföretag att teckna aktier för 700 milj. kr. i det nya handelsstålbolaget. Det föreslås vidare att staten lämnar skuldebrev till Statsföretag och det nya handelsstålbolaget på högst 356 resp. högst 350 milj. kr. för att möjliggöra förvärvet av järnvägsrörelsen m. m. Till amorteringar och räntor på dessa lån under budgetåret 1978/79 föreslås ett anslag av högst 104 milj. kr.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-01-12

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Ullsten, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Åsling

Proposition om statligt engagemang inom handelsstålsindustrin m. m.

1 Inledning

I februari 1976 beslutade stålbranschrådet att utreda frågan om den svenska handelsstålsindustrins framtida utveckling och struktur. Utredningens huvuduppgift var enligt direktiven att göra en företagsorienterad analys och bedömning av tänkbara utvecklingslinjer i strukturomvandlingen av den svenska handelsstålsindustrin. Utredningen skulle vidare ha som riktpunkt att företagen inom branschen skulle vara företagsekonomiskt bärkraftiga i ett långsiktigt perspektiv.

Som förutsättning för utredningen gällde vidare att ett nytt stålverk i Luleå skulle uppföras. Återverkningarna härav för branschen i övrigt skulle belysas. Utredningen skulle också studera hur utformningen av ett bredbandverk i Gävle skulle påverka utvecklingsmöjligheterna för övriga delar av handelsstålsindustrin.

Styrelsen för Norrbottens Järnverk AB (NJA) beslutade under oktober 1976 att skjuta planerna på ett nytt stålverk på framtiden. Beslutet innebar samtidigt att ett nytt bredbandverk i Gävle inte blev aktuellt under den tidsperiod som utredningen hade att studera, dvs. de närmast kommande tio åren. Utredningsdirektiven ändrades därför så att planerna på ett nytt stålverk och ett bredbandverk inte längre skulle beaktas. Utredningen, som letts av professor Lars Nabseth, avlämnade sitt betänkande (SOU 1977: 15—16) Handelsstålsindustrin inför 1980-talet i april 1977.

Såväl handelsstålsutredningen som den samtidigt arbetande specialstålsutredningen var i enlighet med sina direktiv företagsekonomiskt orienterade och behandlade inte de effekter som strukturförändringar kunde få för situationen inom näringslivet i de regioner och orter där stålindustrin är belägen. För att komplettera utredningarna i detta hänseende

samt för att tillvarata de anställdas och samhällets intressen i de diskussioner om strukturförändringar som hade påbörjats mellan enskilda företag, bildades i maj 1977 en särskild arbetsgrupp under industridepartementet, stålortsgruppen. Då den svenska gruvindustrin direkt påverkas av strukturförändringar inom stålindustrin kom gruppens arbete även att omfatta gruvindustrins problem. Gruppen är sammansatt av representanter för berörda departement, de anställdas organisationer samt branschorganisationerna inom stål- och gruvindustrin. Inom gruppen har utredningar gjorts om näringssituationen i orter och kommuner med stålindustri. I samband härmed har länsstyrelserna lämnat förslag till åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen i berörda orter.

Omedelbart efter det att handelsstålsutredningens betänkande hade presenterats började Gränges AB, Statsföretag AB, NJA samt Stora Kopparbergs Bergslags AB (Stora Kopparberg) överlägga om bildande av ett gemensamt handelsstålsföretag. Professor Lars Nabseth utsågs att leda dessa förhandlingar.

Förhandlingarna slutfördes i november 1977. De berörda företagen föreslår att ett gemensamt handelsstålsföretag, SSAB Svenskt Stål AB, bildas, där ägarkapitalet är fördelat med 50 % på Statsföretag och 25 % på vardera av Gränges och Stora Kopparberg. Bolaget avses överta bl. a. stålverken i Luleå, Oxelösund och Borlänge.

Företagen har träffat bl. a. ett bolagsbildningsavtal och ett konsortialavtal, som reglerar samarbetet i det nya bolaget. Förutsättningarna för bolagets bildande är att statlig finansiering kan erhållas, dels genom att Statsföretag tillskjuter nytt aktiekapital på 700 milj. kr., dels att statliga lån på sammanlagt 3 100 milj. kr. lämnas till Svenskt Stål. Svenskt Stål köper genom särskilt avtal även Gränges järnvägsrörelse (TGOJ). Härför förutsätts bolaget erhålla ett statligt bidrag motsvarande köpeskillingen, eller högst 350 milj. kr.

För att kunna uppfylla sina förpliktelser enligt avtalen har Statsföretag i skrivelse hemställt dels att företaget erhåller nytt kapital motsvarande nyemissionen i Svenskt Stål, dels att ett bidrag motsvarande nedskrivningsförluster i NJA beviljas, dels att företagens möjligheter att inlösa övriga parter aktier i Svenskt Stål säkerställs, genom att Statsföretag i sådant fall tillföres erforderliga medel.

NJA har i skrivelse den 10 februari 1977 hemställt om ett bidrag på 181 milj. kr. för avveckling av Stålverk 80-projektet.

2 Den svenska stålindustrin

2.1 Stålindustri

Till stålindustrin räknas vanligen anläggningar med produktion i en eller flera av följande processer:

- Tillverkning av råjärn i masugnar eller tillverkning av järnsvamp och järnpulver i direktreduktionsprocesser. Utgångsmaterialet för järntillverkningen är malmråvara.
- Tillverkning av råstål. Flytande råjärn från masugnar omvandlas till råstål i syrgaskonvertrar. Råstål tillverkas också i elektrostålugnar och martinugnar med utgångsmaterialen skrot, tackjärn eller direktreducerat järn.
- Bearbetning av råstål till handelsfärdigt stål. Råstål från stålugnar gjuts eller bearbetas till stålämnen, antingen genom stränggjutning eller genom götvalsning. Stålämnen bearbetas genom valsning eller smide till plåt, band, stång, balk, rör m. m. Det handelsfärdiga stålet i dessa former utgör insatsvaror i främst verkstads- och byggnadsindustri.

Till stålindustrin räknas normalt inte gjuterierna som dock ifråga om tillverkningsprocesser är stålindustrin näraliggande. Ett antal stålverk har också tillverkning av stål- och järngjutgods.

2.2 Handelsstål och specialstål

Inom stålindustrin tillverkas en mängd typer av stål som brukar indelas i huvudgrupperna handelsstål och specialstål. Till handelsstål, som är den dominerande gruppen, räknas allt stål med låg kolhalt och ingen eller ringa halt av legeringsämnen. Vidare kan handelsstål betraktas som en betydligt mer standardiserad vara än specialstål. Produktion av handelsstål lämpar sig t. ex. för masstillverkning i samtliga processled, dvs. råjärntillverkning i masugnar, ståltillverkning i syrgasprocesser och valsning i stor skala. Det finns emellertid också tillverkning av handelsstål i mindre, huvudsakligen skrotbaserade verk. Försäljningspriset på handelsstål är också p. g. a. varans standardiserade karaktär betydligt lägre än på specialstål.

Inom specialstålsgruppen finns en mängd olika typer av stål med varierande kemisk analys, halt av legeringsämnen och egenskaper när det gäller stålets hållfasthet, motståndskraft mot rost etc. Till gruppen räknas t. ex. rostfritt stål, snabbstål, verktygsstål och kullagerstål.

Av den svenska stålproduktionen i ton räknat är ca 75 % handelsstål och ca 25 % specialstål. Andelen specialstål i Sverige är hög jämfört med andra länder. Det svenska handelsstålet avsätts främst på hemmamarknaden, medan specialstålet, räknat i värde, till 75 % exporteras.

De svenska stålverken är i allmänhet inriktade på antingen handelsstål eller specialstål, men i en del fall produceras båda typerna. Med utgångspunkt i den ståltyp som svarar för den största delen av produktionen brukar verken klassificeras som antingen handelsstålverk eller specialstålverk. Till den senare gruppen hänför Jernkontoret de verk där specialstålet utgör mer än 25 % av råstålsproduktionen i ton räknat. Övriga verk betecknas som handelsstålverk.

2.3 Handelsstål

2.3.1 Företag och produktionsenheter

Till handelsstål räknas i det följande de stålverk där handelsstål svarar för huvuddelen av avsaluvärdet. År 1976 hörde tio företag med sammanlagt elva produktionsenheter till den kategorin. En sammanställning över dessa enheter bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. Handelsstålsprodukter tillverkas också vid några av de anläggningar som räknas till specialstålsindustrin, t. ex. Forsbacka och Fagersta inom Fagersta AB, Hällefors i SKF AB och Sandvik AB.

De i bilagan uppräknade stålverken ingår i regel i större företag eller koncerner med andra verksamhetsgrenar.

Oxelösunds Järnverk ingår sålunda i Grängeskongcernen, som förutom handelsstål också har tillverkning av specialstål i Nyby, gruvrörelse i Grängesberg och Stråssa, järnvägsrörelse (TGOJ), rederi, annan metallindustri, (Gränges Aluminium och Gränges Metallverken), verkstadsrörelse m. m. Domnarvet är en del av Stora Kopparberg. I kongcernen finns förutom stålindustri även gruvrörelse på ett antal orter, skogsrörelse, skogsindustri och kraftindustri. NJA ingår i Statsföretaggruppen.

Även de mindre handelsstålverken ingår i andra företag och koncerner. Boxholms AB är dotterbolag till AB Iggesunds Bruk. Boxholm har förutom stålindustri även skogs- och sågverksrörelse.

Ståltillverkning utgör en del av verksamheten i Gullspångs Elektrokemiska AB (Gullspång) som därutöver har ferrolegeringsverk. Gullspång är dotterbolag till Gullspångs Kraft AB. Halmstads Järnverk ägs av Investment AB Kinnevik som också har stora ägarandelar i skogsindustriföretaget Korsnäs Marma AB och i Sandvik. Kockums Jernverks AB tillverkar stålgöt för avsalu men har därutöver en större gjuterirörelse samt pressmide. Kockums Jernverk ingår i Beijerinvest AB.

Smedjebackens Valsverk AB är dotterbolag till Förvaltnings AB RATOS som även har järn- och stålgrossiströrelse (bl. a. Tibnorgruppen).

Hallstahammars AB och AB Qvarnshammars Jernbruk är däremot självständiga familjeföretag.

2.3.2 Försäljningsorganisation

Försäljning av handelsstål till den svenska marknaden sker genom stålverkens egna försäljningsorganisationer, genom svenska grossistföretag och genom agenter som företräder utländska stålföretag. Vissa förbrukare importerar direkt från de utländska producenterna.

De stora förbrukarna av stål köper i regel direkt från svenska eller utländska producenter. Detta gäller t. ex. för varven och bilindustrin;

den senare importerar bl. a. tunnplåt. Mindre stålförbrukare med särskilda krav på kvalitet och utförande på produkterna köper ofta direkt från svenska verk.

De svenska handelsstålsproducenterna har i regel inte särskilt stora organisationer för marknadsföring och kundservice. En markant skillnad föreligger här mot specialstålsföretagen, som har ett omfattande nät av försäljningsbolag, både i Sverige och i utlandet. De svenska handelsstålsföretagen har främst anlitat grossister för distributionen. Undantag finns, t. ex. Boxholm, som säljer sitt stål huvudsakligen genom sin egen försäljningsorganisation. Verkens exportförsäljning sker i regel genom egna organisationer.

Grossisternas försäljning domineras av de stora rikstäckande företagen Tibnor AB, Bröderna Edstrand AB och AB Ahlsell & Ågren. Dessa svarar för över 75 % av grossistdistributionen av stål. Totalt svarar grossisterna för ca 40 % av distributionen till den svenska marknaden. Undantas varven och bilindustrin, som köper stora kvantiteter direkt från producent, blir grossistandelen över 50 %.

2.4 Branschens utveckling

2.4.1 Råstålsproduktionen i Sverige och omvärlden

Sedan år 1960 har den totala råstålsproduktionen i Sverige visat en avtagande ökningstakt. Räknat från konjunkturtopp till konjunkturtopp var den genomsnittliga årliga tillväxten 8,1 % under åren 1960—65, 3,1 % åren 1965—70 och 1,8 % åren 1970—74. Ökningen av världens totala råstålsproduktion blev åren 1960—74 i genomsnitt 5,3 % per år. Tillväxttakten under nämnda perioder har varierat kraftigt mellan olika länder och ländergrupper.

I det följande skall en jämförelse göras för utvecklingen efter år 1974 — det senaste högkonjunkturåret — mellan Sverige, EG och övriga västvärlden inklusive Japan. Uppgifterna gäller all råstålsproduktion, dvs. både handels- och specialstål och är hämtade från Jernkonstors sammanställning den 5 september 1977.

Under år 1975, det första recessionsåret, sjönk råstålsproduktionen i EG med 20 %, i övriga västvärlden med 15 % medan den svenska minskningen uppgick till endast 6 %. År 1976 ökade produktionen i EG och västvärlden medan minskningen fortsatte i Sverige. Räknat i absoluta tal uppgick 1976 års produktion till ca 85 % av 1974 års produktion för både Sverige och EG.

Under år 1977 har den svenska stålproduktionen ytterligare minskat. Första halvårets minskning uppgår till mer än 25 % jämfört med kvantiteten motsvarande tid föregående år. Vid en jämförelse mellan de sex första månaderna för år 1976 resp. år 1977 blev produktionsminskningen för EG knappt 4 % och för övriga västvärlden mindre än 1 %.

Denna utveckling visar att i västvärlden och framför allt i EG anpassades produktionen under år 1975 till den starkt försämrade efterfrågan. Genom det statliga lagerstödet kunde dock produktionsminskningen i Sverige begränsas.

Avsikten med lagerstödet var att upprätthålla sysselsättningen under lågkonjunkturen i väntan på en konjunkturförbättring. Eftersom denna uteblev år 1976 fortsatte lagren att öka trots vidtagna produktionsminskningar. Sedan år 1960 och fram t. o. m. år 1974 har lagren av halvfabrikat — göt och ämnen — legat på en nivå av cirka 400 000 ton. På två år, åren 1975 och 1976 har lagernivån mer än fördubblats och "överlagren" beräknas därför av Jernkontoret till minst 400 000 ton. På grund av denna lagersituation har produktionen starkt skurits ned under första halvåret 1977. De åtgärder som vidtagits i Sverige under innevarande år är en parallell till produktionsminskningen på kontinenten år 1975.

2.4.2 Produktion av handelsfärdigt stål

Den svenska produktionsutvecklingen av handelsfärdigt stål under 1970-talet har avvikit från efterkrigstidens nästan oavbrutna expansion — år 1958 utgör det enda undantaget. Produktionsminskning har dels inträffat åren 1971—1972, då produktionen två år i följd låg under en tidigare uppnådd produktionsnivå, dels åren 1975—76 då produktionen sjönk med sammanlagt 17 % från 1974 års nivå. 1976 års produktion kom därmed att ligga på samma nivå som år 1968. Under första halvåret 1977 har produktionen minskat med 15 % jämfört med motsvarande tid föregående år.

Trots de vidtagna produktionsminskningarna åren 1975—77 har det skett en kraftig lageruppbbyggnad under dessa recessionsår. Jernkontoret uppskattar med hänsyn till att marknadsläget för de svenska järnverken är betydligt sämre år 1977 än vad det var i slutet av år 1972 "överlagren" till mer än 300 000 ton. Lagerökningen av halvfabrikat under den nuvarande lågkonjunkturen har både procentuellt och i absoluta tal sålunda varit större än lagerökningen av färdigprodukter — plåt, band, stång, balk, rör m. m.

2.4.3 Sveriges ståltillförsel

Den svenska marknaden för stål ökade med 5,8 % per år mellan åren 1951—65 och med 2,9 % per år tiden 1965—75. Den genomsnittliga årliga ökningstakten mellan åren 1969—74 blev dock endast 1,8 %. Dessa siffror belyser den kraftiga nedgång i tillväxten av stålefterfrågan i Sverige som skett sedan år 1951. Trots att tillväxten av tillförseln och förbrukningen av stål under 1970-talet minskat i Sverige har importen av stål fortsatt att öka i samma takt som under 1960-talet, dvs. med trendmässigt 5,5 % per år. Detta har lett till att importens andel av

ståltillförseln i Sverige vuxit under den senaste tioårsperioden. Totalt sett ökade importandelen från ca 35 % år 1966 till ca 50 % år 1976. Importandelen under första halvåret 1977 uppgick till 53 % vilket är fyra procentenheter mer än motsvarande tid föregående år men varierar kraftigt mellan olika produktgrupper. Resultatet av denna utveckling har blivit att den svenska stålindustrin förlorat andelar av hemmamarknaden.

Den svenska stålindustrin ökade markant sina marknadsandelar på exportmarknaderna under 1950- och 1960-talen. Det senare årtiondets trendmässiga exportökning uppgick till 15 % årligen. Denna tillväxt var avsevärt större än förbrukningsökningen utomlands och även större än den årliga tillväxten av världens handel med stål under samma period. I slutet av 1960-talet bröts exportökningstrenden. Under den senaste tioårsperioden har den svenska exporten ökat med i genomsnitt 3 % årligen medan världshandelns trendmässiga tillväxt uppgått till drygt 8 % årligen.

De senaste årens utveckling av stål efterfrågan och exporten har starkt påverkats av nedgången i världens fartygsproduktion och den minskade byggnadsverksamheten i Sverige.

Nedgången i varvsindustrin har återverkat främst på efterfrågan på grovplåt och fartygsprofiler. Av dessa produkter har Sverige tidigare haft en icke obetydlig export — grovplåtsexporten har t. ex. varit ca 50 % av produktionen.

Den minskade byggnadsverksamheten har bl. a. påverkat förbrukningen av armeringsstål. Denna minskade mellan åren 1972—1976 med ca 26 %. Exportmöjligheterna för denna produkt har också försämrats. Importen har ökat, även om den f. n. endast uppgår till 14 % av förbrukningen.

2.4.4 Lönsamhet

På stålbranschrådets uppdrag har Öhrlings revisionsbyrå utfört en studie av lönsamheten i svensk stålindustri under åren 1971—75. Den valda perioden kan anses återspegla utvecklingen av branschens lönsamhet under en konjunkturcykel.

Räntabiliteten på totalt kapital efter skatt har utvecklats för de svenska handelsstålverken så som framgår av tabellen. På grund av de

	1971	1972	1973	1974	1975	Genomsnitt 1971/75
Handelsstålverk totalt procent	-0,3	1,0	4,5	6,3	-3,1	1,7
D:o exkl. NJA procent	2,0	2,5	6,6	9,3	-0,9	3,9

speciella förhållanden som gällt för NJA under perioden visas resultaten för handelsstålverken exkl. detta företag.

Som en jämförelse kan nämnas att den svenska skogsindustrin under samma period hade en på motsvarande sätt beräknad genomsnittlig räntabilitet på 6,0 %. Materialet visar dessutom att avkastningen på övriga verksamhetsgrenar i de koncerner som har stålindustri i samtliga fall varit högre än avkastningen av stålverksamheten. Det finns klara skillnader i räntabilitet mellan olika företag och typer av stålverk. Inom handelsstålsindustrin har t. ex. de mindre skrotbaserade verken haft en genomsnittlig räntabilitet som väsentligt överstiger den i de större, malmbaserade verken.

Resultaten för år 1976 och år 1977 har kraftigt försämrats i samtliga handelsstålverk.

2.4.5 Investeringar

Handelsstålsindustrins investeringar under perioden 1971—75 uppgick till ca 480 milj. kr. om året. Under perioden har NJA genomfört ett större investeringsprogram och de totala investeringarna domineras därför starkt av NJA. Totalt för branschen beräknas investeringarna per anställd i genomsnitt ha varit 30 000 kr. per år. Om NJA undantas blir motsvarande tal 15 000 kr. Investeringsbeloppen kan jämföras med de planmässiga avskrivningarna för att erhålla en uppskattning av kapitalförnyelsen. Genomsnittliga investeringar i förhållande till genomsnittliga avskrivningar ger för branschen som helhet relationstalet 289. Undantas NJA blir relationen 147, dvs. branschen kan sägas ha investerat mer än vad som behövs för att hålla kapitalet intakt. Om jämförelse görs mellan kalkylmässiga avskrivningar och investeringar erhålls relationstalen 193 för branschen totalt och 100 för branschen exklusive NJA. Det bör dock anmärkas att måttet är mycket grovt och att priserna på utrustning inom stålindustrin stigit kraftigt under senare år, varför inga säkra slutsatser kan dras om branschens investeringar motsvarar behoven av kapitalförnyelse. I investeringsbeloppen ingår dock inte kostnader för reparationer och underhåll vilka, såvitt gäller stålindustrin, till en del kan ha karaktär av standardförbättringar. Kostnaderna för reparationer och underhåll i stålindustrin är av erfarenhet ungefär lika stora som kapitalinvesteringarna.

3 Utvecklingstendenser inom stålindustrin

3.1 Efterfrågeutvecklingen

International Iron and Steel Institute har år 1976 gjort en prognos över världens stålförbrukning åren 1980 och 1985.

För världen som helhet beräknas förbrukningen av stål öka med ca

4,6 % om året. Prognosen anger betydande skillnader i stålförbrukning mellan enskilda länder och regioner. I de industrialiserade länderna beräknas stålförbrukningen sålunda öka i betydligt lägre takt än i utvecklingsländerna. Medan industriländernas stålförbrukning ökar med 2—3 % om året har utvecklingsländerna en ökningstakt av 7—8 %. Denna utveckling avser i allt väsentligt handelsstål, eftersom specialstålsandelen i världen är relativt liten — ca 10 % i volym räknat.

Länder i ett industrialiseringsskede har som regel hög stålförbrukning. I Sverige har utvecklingen under efterkrigstiden varit följande. Mellan år 1951 och år 1965 steg stålförbrukningen i Sverige med ca 6 % om året. Under denna tid hade landet en hög ekonomisk tillväxttakt med en betydande ökning av investeringarna inom sådana för stålförbrukningen viktiga sektorer som byggnadsverksamhet och verkstadsindustri. Efter år 1965 kan ett trendbrott för stålefterfrågan noteras. Mellan detta år och år 1975 steg förbrukningen av stål med ca 2,9 %. Efter år 1975 har ökningen av stålförbrukningen varit ännu lägre.

Förklaringen till denna utveckling under den senaste tioårsperioden är att investeringarna ökade i en lägre takt, men också att den s. k. specifika stålförbrukningen minskade i en takt av 2 % om året. Minskningen av den specifika stålförbrukningen beror bl. a. på att man använder stål av klenare dimensioner men med högre hållfasthet. Dessutom har stål i olika konstruktioner ersatts av andra material, t. ex. lättmetaller och plast. De senaste årens minskade stålförbrukning i Sverige har dessutom orsakats av tillbakagången inom främst byggnadsverksamhet och varvsindustri.

Professor Erik Ruist har för handelsstålsutredningen gjort prognoser om den svenska stålförbrukningen fram till år 1985. Han beräknar att den låga ökningstakten skall bestå även för den händelse att Sverige ökar exporten av verkstadsindustriprodukter så kraftigt som 9—11 % om året. I det alternativ som innebär den högsta ökningstakten beräknar Ruist att stålförbrukningen ökar med högst 2 % om året.

3.2 Försörjning av stål

Handelsstålsutredningen har mot bakgrund av utvecklingen av stålefterfrågan och utbyggnadsplanerna inom stålindustrin gjort en bedömning av vilka länder som i framtiden kommer att svara för merparten av stålproduktionen. Västeuropa och USA har av tradition varit stora stålexportörer till länder med liten eller ingen stålproduktion. Exempel på sådana länder är Canada, Australien och utvecklingsländerna. Detta förhållande ändrades i början på 1960-talet då Japan genom sin starka utbyggnad av stålindustrin kom att inta en dominerande ställning bland stålexporterande länder. Under 1970-talet har utvecklingsländerna ökat sin självförsörjning genom att ersätta tidigare import med egen produktion. Detta gäller i synnerhet Latinamerika och Fjärran Östern.

Som ett led i den pågående industrialiseringsprocessen satsar f. n. flera utvecklingsländer på en fortsatt snabb utbyggnad av den inhemska stålindustrin. Stora utbyggnadsplaner redovisas för bl. a. Brasilien, Mexico, Venezuela och Argentina. Stora kapacitetstillskott planeras också i Iran, Saudi-Arabien, Indien, Sydkorea och Kina samt i vissa afrikanska länder. Planerna har under de senaste åren dock reviderats till följd av vikande konjunkturer. Eftersom stålindustrin är av strategisk betydelse och oftast byggs upp med statlig medverkan finns det skäl att anta att en stor del av planerna realiseras.

3.3 Marknadssituationen för handelsstål

Kända utbyggnadsplaner i utvecklingsländer och i länder som nu har liten egen stålindustri tyder på att många länder kommer att bli självförsörjande på stål och att flera dessutom kommer att uppträda som stål-exportörer.

På grund av dessa förhållanden förutser handelsstålsutredningen förändringar i de traditionella stålindustriländernas marknadssituation när det gäller handelsstål.

Nya stålproducerande länder kommer att ha fördelar i konkurrensen med länder med äldre stålproduktion. Detta beror på såväl låga kostnader för främst arbetskraft som modernare produktionsutrustning i de nya stålproducerande länderna.

För västeuropa och USA medför framväxten av nya stålproducerande länder att vissa exportmarknader försvinner och att konkurrensen på återstående exportmarknader hårdnar. För länder med äldre stålproduktion återstår då det egna landet som främsta marknad. Dessutom kan särskilda åtgärder komma att krävas för att skydda hemmamarknaden mot import från de nya stålproducerande länderna. De tendenser mot ökad protektionism som kan konstateras i USA och de försök till begränsningar av försäljning, investeringsstopp och importlicenser som görs inom EG kan delvis betraktas som ett resultat av den djupa lågkonjunkturen inom stålindustrin som nu råder. Men många bedömare anser att den aktuella stålkrisen är av strukturell art och att den västeuropeiska stålindustrin måste anpassas till förändrade marknadsförutsättningar i framtiden.

3.4 Betydelsen av stordrift och teknisk utveckling

Handelsstålsutredningen har gjort vissa utredningar rörande betydelsen av stordrift och teknisk utveckling inom stålindustrin. Utredningens bedömningar kan sammanfattas på följande sätt.

Tekniken inom stålindustrin är av relativt gammalt ursprung. Branschen karaktäriseras av utveckling och förbättring av redan känd teknik i syfte att förbilliga produktionen.

Med den kända tekniken kan betydande stordriftsfördelar uppnås inom samliga processled. Tendenserna har också varit att allt större anläggningar har byggts för såväl tillverkning av råjärn och råstål som valsning. Det byggs f. n. masugnar med en kapacitet på 3—4 milj. ton om året. Syrgaskonvertrar har i allmänhet en årskapacitet på 1,8—2 milj. ton. I de valsverk som har de mest uppenbara fördelarna av stordrift, bredbandverken, är kapaciteten vid nya verk ca 3,5—4 milj. ton om året. Kapacitetsnivåerna för elektrougnar och stångstålverk varierar. Det finns s. k. "minimills", dvs. skrotbaserade stålverk med produktion av stångstål, med kapaciteter på 500 000 ton om året.

Den beskrivna utvecklingen medför att varje ny anläggning innebär ett betydande kapacitetstillskott. De största anläggningarna har också byggts i länder med starkt tillväxande hemmamarknad och goda exportmöjligheter. Japan är här det mest framträdande exemplet. För länder som är hänvisade till en relativt liten, svagt växande hemmamarknad innebär den nuvarande tekniken nackdelar. För att kunna utnyttja ekonomin i de stora anläggningarna måste nyinvesteringarna kombineras med nedläggning av äldre enheter med betydande omställningsproblem som följd. De stora anläggningarna är mindre flexibla, kostnaderna vid stillestånd är höga och det är dyrt att underutnyttja anläggningarna. Transporterna av såväl råvaror som färdigprodukter blir svårare med större volymer.

En viss forskning och utveckling kring sådana nya stålprocesser, som inte är förenade med de här nämnda nackdelarna, pågår f. n. i Sverige.

4 Handelsstålsutredningen

4.1 Allmänna förutsättningar

Med utgångspunkt i prognoser för den svenska stålförbrukningens tillväxt fram till mitten av 1980-talet har utredningen beräknat den möjliga handelsstålsproduktionen i Sverige under olika antaganden. Avsättningen antas huvudsakligen ske på den svenska marknaden och export väntas förekomma endast för speciella produkter.

Två produktionsalternativ har utarbetats för år 1985, ett maximalt alternativ och ett minimalt alternativ. Båda alternativen innebär en större produktion än i dag och en lägre importandel. Utredningen har förutsett att de beräknade produktionsvolymerna skall kunna uppnås om vissa strukturförändringar genomförs och den svenska stålindustrins konkurrenskraft därmed stärks.

I maximalt alternativet antas att Sveriges relativa kostnadsläge gentemot utlandet har förbättrats med ca 20 %. Detta ger en bättre konkurrensförmåga på hemmamarknaden och vissa möjligheter till export, bl. a. av fartygsmaterial. Produktionen av handelsfärdigt handelsstål beräknas

enligt detta alternativ öka med 4 % årligen mellan åren 1975 och 1985.

I minimalalternativet, enligt vilket ingen förändring av kostnadsläget i förhållande till omvärlden sker, blir motsvarande produktionsökning 2 % per år. Den viktigaste orsaken till den lägre ökningstakten är att den nuvarande exportandelen enligt detta alternativ inte förutsätts kunna bibehållas. Importandelen minskar emellertid också i förhållande till dagsläget, vilket förklaras av att produktionskapaciteten kommer att öka på de områden där den tidigare inte varit tillräcklig för att täcka den svenska marknadens behov.

4.2 Utredningens förslag till strukturförändringar

Utredningens förslag till strukturförändringar är uppdelade på valsverks- och råstålsleden. Den totala produktionen av handelsfärdigt stål har fördelats mellan de olika valsverken efter vissa kriterier. Till dessa hör valsverkens tekniska standard och deras lämplighet för valsning av olika produkter. Vidare har eftersträvat fullt utnyttjande av kapaciteten i de producerande verken och en hög grad av produktspecialisering.

Tillverkningen av råstål svarar för ca 70 % av kostnaderna för färdiga stålprodukter och de största möjligheterna till rationalisering finns i detta led. Förslagen till försörjning med råstål i framtiden baseras på antagandet att fördelarna med stordrift utnyttjas i den malmbaserade metallurgin. Den skrotbaserade tillverkningen av stål har dimensionerats efter den beräknade tillgången på svenskt skrot.

Den konkreta innebörden i maximi- och minimalalternativen är följande. I båda alternativen förutsätts att platta produkter produceras enbart i Oxelösund och Domnarvet. Oxelösund är den ende tillverkaren av grovplåt och Domnarvet den ende tillverkaren av varmvalsade band och kallvalsad plåt. En del av den kallvalsade plåten vidareförädlas genom förzinkning och plastbeläggning. Produktionsvolymen för grovplåt blir större i maximinalternativet än i minimalalternativet, däremot inte produktionen av varmvalsade band och kallvalsad plåt.

Stångstål i grova dimensioner tillverkas i båda alternativen enbart i NJA. Stångstål i medium- och finverkdimensioner tillverkas i maximinalternativet i Boxholm, Domnarvet, Hallstahammar, Halmstads Järnverk, Hällefors, Qvarnshammar och Smedjebacken. Dessa verk föreslås specialisera sig på olika produkter. Detta innebär bl. a. att antalet tillverkare av armeringsstål minskar från sju till fyra.

Några verk specialiserar sig på vissa produktområden, t. ex. Boxholm på plattstång och Hällefors på rundstång. I minimalalternativet blir fördelningen av produktionen något annorlunda mellan verken.

Vad gäller råstålltillverkningen kommer i båda alternativen malmbaserat stål att tillverkas enbart i NJA och Oxelösund. Skrotbaserat elektrostål tillverkas i Kockums Jernverk, Smedjebacken, Halmstads

Järnverk, Domnarvet, NJA och Gullspång. Martinugnarna i Smedjebacken och Hällefors antas vara kvar i bruk i maximalalternativet som i övrigt innebär att råjärnskapaciteten byggs ut i Oxelösund från 1,2 till 1,8 milj. ton.

I både maximi- och minimalalternativet innebär förslagen att den malmbaserade metallurgin i Domnarvet läggs ned. Likaså upphör tillverkningen av martinstål i Boxholm, Hallstahammar och Horndal. I minimalalternativet ställs även martinugnarna i Hällefors och Smedjebacken av.

I båda alternativen förutsätts att grov- och mediumverken för stångstål i Domnarvet läggs ned. Detsamma gäller finvalsverken i NJA och Horndal. I minimalalternativet finns inte utrymme för Hallstahammars valsverk. Ett nytt finvalsverk i Boxholm och ett nytt mediumvalsverk i Hällefors tas i drift under år 1977. För att dessa nya verk liksom valsverken i Smedjebacken och Halmstad skall kunna utnyttjas till fullo, måste äldre anläggningar läggas ned.

Förslagen framgår av en tabellsammanställning som bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

4.3 Investeringar och sysselsättning

De sammanlagda investeringarna i maximalalternativet beräknas som en följd av föreslagna strukturåtgärder uppgå till 1 800 milj. kr. I minimalalternativet är motsvarande belopp 800 milj. kr. Dessa investeringsbelopp innefattar emellertid inte det totala behovet av investeringar inom handelsstålsindustrin fram till mitten av 1980-talet.

I maximalalternativet beräknas den totala sysselsättningen uppgå till ca 15 000 personer vid mitten av 1980-talet, dvs. en minskning med 3 800 personer i förhållande till årsskiftet 1975/76. 1 500 av den beräknade minskningen förklaras av redan beslutade rationaliseringar i NJA och Domnarvet. I minimalalternativet beräknas det totala antalet anställda uppgå till ca 14 300, vilket innebär en minskning med 4 500 i förhållande till läget 1975/76.

Det har inte varit utredningens uppgift att ta speciell hänsyn till konsekvenserna för sysselsättningen av förslagen till strukturförändringar. Sysselsättningen på en ort har inte vägts mot sysselsättningen på en annan. Dylika avvägningar har inte legat inom utredningens kompetensområde. Om dagens sysselsättningsnivå för branschen som helhet skulle bibehållas, skulle detta kräva en varaktig subventionering av handelsstålsindustrin. Någon sådan subventionering har inte övervägts inom utredningen, eftersom den enligt direktiven skall ha som riktpunkt att företagen inom branschen skall vara företagsekonomiskt bärkraftiga i ett långsiktigt perspektiv.

De föreslagna strukturförändringarna får också återverkningar på

sysselsättningen inom gruvindustrin i Mellansverige. De totala konsekvenserna härav har utredningen inte sökt bedöma.

4.4 Lönsamhetsutveckling

Enligt utredningens beräkningar skulle lönsamheten i branschen förbättras avsevärt genom föreslagna strukturförändringar. Ökningen av produktiviteten blir i båda alternativen betydande, särskilt i maximalalternativet. År 1975 producerades 213 ton råstål per anställd i branschen som helhet. I maximalalternativet år 1985 blir motsvarande tal 311 och i minimalalternativet 267.

5 Järnmalmproduktion i Mellansverige

Järnmalmproduktionen i Sverige har under de senaste decennierna genomgått kraftiga strukturella förändringar. Mellan åren 1960—1974 ökade produktionen av styckemalm, pellets och slig från 22 milj. ton till drygt 36 milj. ton. Den mellansvenska gruvindustrins andel av landets totala järnmalmproduktion minskade från 25 % år 1969 till ca 15 % år 1974. Till skillnad från förhållandena vid malmfälten i Lappland är gruvorna i Mellansverige således relativt små och har också mindre sammanhängande malmkroppar. Nästan samtliga gruvor i Mellansverige ingår vidare i företag och koncerner med verksamhet inom järn- och stålindustrin. Det sistnämnda förhållandet har inneburit en viktig konkurrens fördel när det gäller avsättningen till stålverken i Oxelösund och Domnarvet, och har haft en dämpande effekt på utslagningstakten av lågproduktionsgruvor.

Den trots allt snabba nedläggningen av gruvor i Mellansverige speglar en kraftigt försämrad konkurrenskraft. Orsakerna står att finna i utbudssituationen på världsmarknaden. De transoceana fraktkostnaderna är f. n. mycket låga och ett flertal stora dagbrottsgruvor har tagits i produktion med åtföljande press på priserna. Av stor betydelse är också den pågående förändringen av malmsortimentet. Avsättningssvårigheterna för fosforrik malm har medfört att dyrbara investeringar i defosforiseringsanläggningar har måst genomföras. De nämnda förhållandena och kostnadsutvecklingen i övrigt har lett till att de mellansvenska järnmalmgruvorna inte har kunnat konkurrera på exportmarknaden. Konkurrenskraften är heller inte självklar när det gäller närbelägna, inhemska avnämare. Oxelösund t. ex. importerade år 1975 drygt 300 000 ton järnmalmprodukter.

I Mellansverige har Grängesbergskoncernen järnmalmgruvor i Grängesberg och Stråssa. Anläggningarna i Grängesberg har en produktionskapacitet av ca 2,25 milj. ton per år av lågfosfortyp. Detta motsvarar en råmalmsproduktion av 4,2 milj. ton per år och förutsätter

bl. a. kontinuerlig drift av anrikningsverket. Produktionsnivån vid Stråssa är 200 000—300 000 ton per år.

Stora Kopparberg har f. n. inom Ludvika kommun järnmalmsbrytning i Risberg, Blötberget och Håksberg. Den största av bolagets gruvor, Dannemora, är belägen i Östhammars kommun. Stora Kopparberg har även en mindre enhet i Vintjärn. Produktionskapaciteten av järnmalmskoncentrat är i Dannemora omkring 900 000 ton. Motsvarande kapacitetsuppgift för Risbergsfältet är 350 000 ton.

Som tidigare nämnts har den helt övervägande delen av järnmalmsproduktionen i Bergslagen levererats till inhemska stålverk och då främst till Oxelösund och Domnarvet. Vissa kvantiteter har emellertid även köpts av de mellansvenska specialstålsverken. År 1975 uppgick dessa verks behov till 900 000 ton, varav Stora Kopparberg och Gränges svarade för ungefär 500 000 ton.

En eventuell nedläggning av den malmbaserade metallurgin vid Domnarvet utan samtidig utbyggnad i Oxelösund skulle medföra att produktionskapaciteten av malm, slig och pellets i Bergslagen blev väsentligt större än vad som motsvarar behovet i Mellansverige. Utvecklingen på järnmalmemarknaden gör det osannolikt att större kvantiteter mellansvenska malmer skall kunna exporteras under den närmaste femårsperioden. Kraftiga begränsningar av produktionen blir därför nödvändiga. Handelsstålverket i Oxelösund kan förses med all den malm som produceras i Grängesbergssfältet. Denna malm behöver emellertid kompletteras med vissa mindre kvantiteter från t. ex. Dannemora gruvor. Specialstålverken, Fagersta, Hofors, Spännarhyttan och Guldsmedshyttan kan välja mellan att förse sina verk med malm, slig och pellets från egna gruvor eller att köpa erforderliga produkter från Grängesberg—Dannemora—Stråssa.

På fem till tio års sikt torde nämnda förhållanden medföra en nedläggning av de flesta järnmalmsgruvorna i Mellansverige, om inte den metallurgiska kapaciteten ökas i Oxelösund eller järnmalmspriserna åter stiger till en sådan nivå att export blir möjlig.

Den långsiktiga prisnivån för järnmalm är osäker bl. a. med hänsyn till valutaprisändringar, de höga investeringskostnaderna i nya gruvor, frakterna för de transoceaniska malmerna och utslagningen av gruvor under den nu rådande lågkonjunkturen.

Stora tillgångar av järnmineraliseringar är kända som vid ett väsentligt högre pris kan bli brytvärda. Malmreserverna i de stora gruvorna Grängesberg och Dannemora är tillfredsställande medan däremot t. ex. Stråssas och Vintjärns nuvarande malmkroppar beräknas ta slut inom en femårsperiod. I andra gruvor, som Håksberg och Blötberget, blir brytningsförhållandena besvärligare mot djupet.

Investeringarna i gruvorna har under senare år varit höga, speciellt i Grängesberg, som under de senaste tre åren investerat ca 150 milj. kr.

i gruva och malmbehandlingsverk, framför allt med sikte på defosforisering. Härigenom har Domnarvets och Oxelösunds behov av fosforfattiga malmer kunnat tillfredsställas. Malmen har genom dessa investeringar kunnat ges sådana egenskaper att den i stor utsträckning kan konkurrera även med malm från specialstålverkens egna gruvor. Då dessa är små, torde produktion av marginalkvantiteter i Grängesberg bli billigare än att driva de senare gruvorna.

Vid en framtida ökning av den svenska järnmalmsexporten är det naturligt att denna sker genom ökad produktion i Lapplandsgruvorna, då de ur transportsynpunkt ligger bättre till och marginalkostnaderna för en produktionsökning är lägre.

I Mellansverige bryts förutom järnmalm även malmer innehållande bly, zink, koppar, silver, volfram, fluss-spat m. m.

Verksamheten är koncentrerad till tre områden. I Askersund driver Vielle Montagne en bly-zink-gruva. I Hedemora bryter Boliden AB bly-zink-silverfyndigheter och Ludvika—Smedjebackenområdet driver såväl AB Statsgruvor som Boliden gruvrörelser. Härutöver kan nämnas Falu gruva med brytning av svavelkis och kopparkis.

6 Stålintustrins och järnmalmsgruvornas betydelse för arbetsmarknaden i olika orter och kommuner

Järn- och stålindustrin har en lång tradition i svenskt näringsliv. Åtskilliga orter främst i Bergslagen har byggts upp kring järn- och stålhanteringen och många av de äldre bruken spelar fortfarande en viktig roll för den regionala utvecklingen. De större stålföretagen är dominerande arbetsplatser i flera orter och regioner.

Handelsstålsverken, elva till antalet, sysselsatte vid utgången av år 1976 totalt ca 18 000 personer. Sysselsättningen inom järnmalmsproduktionen uppgår till omkring 10 000 personer, varav f. n. 2 900 är sysselsatta i den mellansvenska gruvindustrin. Det motsvarar ca 3 % av industrissysselsättningen i landet. Gruv- och handelsstålsektorn utgör således en relativt liten del av hela industrins sysselsättning. Förändringar i sysselsättningen inom denna näring får dock starka återverkningar i de orter där denna näring dominerar.

Berörda länsstyrelser har på initiativ av den arbetsgrupp som tillkallades våren 1977 för att biträda vid handläggningen av vissa frågor rörande specialstålverken och handelsstålverken, den s. k. stålortsgruppen, gjort en utvärdering av de regionala effekterna av den utveckling som nämnda utredningar om handelsstål och specialstål förutser. Länsstyrelsernas medverkan har bestått i att beräkna konsekvenserna för den regionala utvecklingen av stålbranschutredningarnas bedömningar. Vidare har länsstyrelserna i samråd med berörda kommuner belyst hur den av utredningarna antagna utvecklingen kan påverka möjligheterna att

uppnå de regionalpolitiska målen. Utgångspunkten för länsstyrelsernas medverkan har varit länsplaneringens planeringsunderlag och länsprogram.

Såväl produktion som sysselsättning inom handelsstålsektorn är starkt koncentrerad till tre orter: Borlänge, Luleå och Oxelösund. Dessa tre arbetsställen svarar för ca 80 % av hela sysselsättningen inom handelsstålproduktionen.

Domnarvets järnverk i Borlänge har det största antalet arbetstillfällen med ca 5 600 anställda. År 1975 svarade företaget för ca 55 % av industrissysselsättningen och ca 25 % av den totala sysselsättningen i kommunen. Kommunen har ca 46 000 invånare.

Arbetspendlingen är omfattande i Falun—Borlängeregionen. Inpendlingen till Borlänge är betydligt större än utpendlingen. Från Falun sker en viss utpendling, som mer än väl kompenseras av inpendling från främst Gagnef och Säter.

Förvärvsfrekvenserna bland männen ligger relativt högt i förhållande till andra kommuner av samma typ, framför allt i de lägre åldrarna medan kvinnornas förvärvsfrekvenser är låga. Den registrerade arbetslösheten var år 1976 lägre än riksgenomsnittet och lägre än i många andra primära centra.

Enligt länsstyrelsens i Kopparbergs län bedömning från år 1976 antas ca 1 400 arbetstillfällen komma till i Borlänge kommun under den närmaste femårsperioden. I den bedömningen ligger bl. a. ett antagande om minskad industrissysselsättning och en kraftig ökning av sysselsättningen inom offentlig förvaltning. Befolkningen väntas under perioden öka med drygt 2 400 personer. Konsekvenserna av ett genomförande av handelsstålsutredningens förslag har då emellertid inte beaktats.

Länsstyrelsen har med olika räkneexempel försökt belysa konsekvenserna av en minskning av sysselsättningen vid Domnarvets Järnverk. Ett alternativ med innebörden att malmmetallurgin läggs ned före år 1980 och sysselsättningen därmed minskar med 1 700 personer resulterar i en minskning av sysselsättningen i kommunen under den närmaste femårsperioden med drygt 700 arbetstillfällen. Befolkningen minskar i detta alternativ med ca 1 400 personer. I detta räkneexempel ligger antaganden om bl. a. en viss tillväxt inom övrigt industri, en ökning av sysselsättningen inom offentlig sektor med drygt 1 300 arbetstillfällen och en minskad inpendling till kommunen.

Länsstyrelsen anser att ett genomförande av handelsstålsutredningens förslag för Borlänge kommuns del skulle medföra en högst väsentlig minskning av antalet arbetstillfällen. Enligt länsstyrelsens bedömning skulle ett genomförande av utredningens förslag leda till ökad arbetslöshet i första hand bland kvinnor och ungdomar.

Vid en bedömning av utvecklingen i Borlänge kommun bör även förhållandena i Falun belysas eftersom Falun/Borlänge i stor utsträck-

ning bör kunna betraktas som en gemensam arbetsmarknad. De förväntade problemen i Borlänge bör därför inte behöva få full genomslagskraft då antalet arbetstillfällen totalt sett väntas öka i Falun.

Av Luleås ca 67 000 invånare är f. n. ca 4 900 anställda vid NJA. Företaget svarar för närmare 65 % av industrisysselsättningen och knappt 20 % av kommunens totala sysselsättning.

Arbetspendlingen till Luleå kommun är mycket stor. Pendlingsutbytet är störst med kommunerna i den s. k. Fyrkanten, vilken förutom Luleå består av Piteå, Boden och Älvsbyn.

Förvärvsfrekvenserna är förhållandevis höga jämfört med andra primära centra och riket som helhet. Den registrerade arbetslösheten i Luleå var år 1976 högst bland primära centra och klart över riksgenomsnittet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län förutsåg i länsplaneringen en svag ökning av antalet arbetstillfällen i Luleå. En måttlig minskning av antalet sysselsatta inom industrin och en betydande minskning av sysselsättningen inom byggnadsverksamheten antas uppvägas av ökad sysselsättning inom tjänstesektorn. Vid en utveckling enligt de alternativ som redovisas i handelsstålsutredningen antas antalet arbetstillfällen i Luleå minska med ca 1 000 under perioden 1975—1981.

En minskning av antalet arbetstillfällen i Luleå får effekter på arbetskraftspendlingen, vilket medför att en del av minskningen av sysselsättningen "flyttas över" på främst Piteå, Bodens och Älvsbyns kommuner. Med de antaganden länsstyrelsen gör om förvärvsfrekvensernas utveckling och framtida flyttningar beräknar man att befolkningen i Luleå kommer att minska något under den närmaste femårsperioden. Vidare anför länsstyrelsen att Luleå har kommit att fungera som arbetsmarknad för hela Fyrkanten varför även de andra kommunerna påverkas av en sysselsättningsnedgång. Med en sysselsättningsminskning på ca 1 000 personer vid NJA bedömer länsstyrelsen att befolkningen kommer att minska under den närmaste femårsperioden i Fyrkanten som helhet med ca 3 500 invånare. På grund av åldersstrukturen i regionen förutsätter en sådan utveckling en betydande utflyttning.

Länsstyrelsen anför mot denna bakgrund att om utredningens förslag genomförs blir "landsdelsproblemet" Norrbotten åter en aktualitet. Därmed menas en fortsättning av 1960-talets utveckling i länet med årliga flyttningsförluster, befolkningsminskning och urholkning av åldersstrukturen och samtidigt med detta fortsatt hög arbetslöshet.

Det tredje största handelsstålsverket ligger i Oxelösund där 3 700 av kommunens 14 000 invånare arbetar vid stålverket. Företaget svarar för närmare 80 % av industrisysselsättningen i kommunen och drygt 40 % av den totala sysselsättningen.

Oxelösund ligger inom pendlingsavstånd till centralorten i Nyköpings kommun. Arbetspendlingen är därvid av relativt stor omfattning mellan

Kartong: S 20, rad 7 Står: öka med drygt 300 Rättat till: minska med drygt 200. S 20, rad 8 Står: 550 Rättat till 500. S 20, rad 10 Står: 1 000 . . . 1 800 Rättat till: 500 . . . 1 600. S 20, rad 22 Står: sysselsättningsökningen Rättat till: sysselsättningen. S 20, rad 23—25 Ny text

de båda kommunerna. En fjärdedel av järnverkets anställda bor i Nyköpings kommun.

Förvärvsfrekvenserna för män låg år 1975 högt i förhållande till andra regionala centra, medan de kvinnliga förvärvsfrekvenserna var förhållandevis låga. I Nyköping var förhållandena de motsatta.

Enligt länsstyrelsens bedömningar i länsplaneringen väntas antalet förvärvsarbetande i Oxelösunds kommun minska med drygt 200 under den närmaste femårsperioden och befolkningen öka med ca 500 under samma tid. I Nyköpings kommun väntas antalet arbetstillfällen öka med närmare 500 och antalet invånare öka med närmare 1 600.

Länsstyrelsen har i sina bedömningar av handelsstålsutredningen räknat med ett alternativ för Oxelösunds järnverk som innebär en minskning med 300—400 personer. Minskningen i sysselsättningen hos järnverkets underleverantörer beräknas till 200 personer. Flertalet av dessa har sin verksamhet förlagd till Oxelösund, men en del även till Nyköping. Dessutom tillkommer effekterna på serviceföretag som är direkt beroende av befolkningsunderlaget. Även varutransporterna och härmed sysselsättningen vid TGOJ påverkas i hög grad av utvecklingen vid stålföretagen. Järnverket räknar med att klara sysselsättningsminskningen med naturlig avgång som väntas få samma fördelning på Nyköpings- och Oxelösundsbor som den totala personalen.

Konsekvenserna av dessa antaganden blir att sysselsättningen i Oxelösunds kommun beräknas minska med ca 550 arbetstillfällen och antalet invånare minskar något fram till år 1981 i stället för den tidigare bedömda befolkningsökningen. Även i Nyköpings kommun påverkas antalet arbetstillfällen något och befolkningsökningen begränsas till drygt 1 200. Ökningen inom andra sektorer av näringslivet i Nyköpings kommun kan således väntas kompensera minskningen inom stålindustrin. I Oxelösunds kommun väntas dock en liten minskning.

Av övriga åtta handelsstålverk är de i Halmstad och Smedjebacken, båda med ca 1 000 anställda, de största.

Stålverkets betydelse för sysselsättningen i resp. kommun och på den lokala arbetsmarknaden varierar mellan olika kommuner beroende på den dominans de har. I Boxholms kommun svarade Boxholms AB med ca 600 anställda för 70 % av industrisysselsättningen och i Smedjebacken är stålverkets andel av industrisysselsättningen nära 50 %. I övriga kommuner — Halmstad, Gullspång, Hallstahammar, Avesta, Motala och Ronneby — svarar handelsstålföretagen för mindre än 10 % av industrisysselsättningen. Även i den gruppen av kommuner varierar givetvis stålverkens betydelse på den lokala arbetsmarknaden.

I Bergslagen sysselsätts i gruvnäringen ca 2 900 personer medan det i malmfälten i Lappland sysselsätts ca 7 000 personer. Antalet järnmalmshuvud i Mellansverige har under de senaste decennierna minskat men det finns fortfarande nio kommuner i Bergslagsområdet där järnmalmsbrytning av någorlunda omfattning sker. I Ludvika kommun,

med ca 1 100 personer sysselsatta i Grängesbergs gruvor, svarar gruvnäringen för närmare 25 % av industrissysselsättningen. I Skinnskatteberg med dess Stråssagruva sysselsätts 300 personer och i Norberg och Östhammar finns drygt 10 % av de industrissysselsatta inom gruvindustrin. Minskande export och krav på ökad effektivitet inom de mellan-svenska gruvorna väntas leda till en omfattande personalreduktion. Sysselsättningen i dessa järnmalmsgruvor kan därför väntas minska från närmare 3 000 i början av år 1976 till drygt 1 000 i mitten av 1980-talet.

I malmfälten domineras arbetsmarknaden i Gällivare och Kiruna kommuner av gruvindustrin. Drygt 80 % av industrissysselsättningen i Gällivare kommun återfinns inom gruvhanteringen. I Kiruna är motsvarande siffra närmare 70 %.

7 Nytt handelsstålsbolag

7.1 Förhandlingar

I maj 1977 inledde Gränges, Stora Kopparberg och Statsföretag/NJA — parterna — förhandlingar om bildande av ett gemensamt handelsstålsföretag med arbetsnamnet SSAB Svenskt Stål AB (Svenskt Stål). Förhandlingarna leddes av professor Lars Nabseth. I förhandlingarna deltog vidare representanter från de anställdas organisationer inom berörda företag.

Inom förhandlingarnas ram har ett visst utredningsarbete genomförts. Två konsultföretag, det engelska Atkins Planning och det franska Sofresid anlätades för att oberoende av varandra genomföra en bruksvärdering av de anläggningar som företagen räknade med att överföra till det nya handelsstålsbolaget, dvs. stålverk, gruvor och transportanläggningar. Värderingen gjordes med utgångspunkt i nyanskaffningsvärde för anläggningar med motsvarande kapacitet och karaktär med justeringar för de befintliga anläggningarnas modernitet och grad av förslitning. Konsulternas värdering gav ett resultat som innebar att den berörda egendomen i de tre företagen sammanvägt kunde åsättas lika stora värden.

Det bokförda värdet av den aktuella egendomen är olika hos de tre företagen. Gränges och NJA, som under senare år genomfört större nyinvesteringar, har betydligt högre värden än Stora Kopparberg, där investeringarna gjorts längre tillbaka i tiden. Stora Kopparberg har också gjort större avskrivningar på dessa anläggningar än vad som motsvarar avskrivningar enligt plan med hjälp av överskott från andra verksamheter. Genom underhåll och moderniseringar av anläggningarna har dock Stora Kopparbergs anläggningar enligt konsulterna en standard, som innebär att de värdemässigt kan likställas med de båda andra företagens anläggningar trots att det bokförda värdet på tillgångarna inte

ökats i motsvarande grad. Förhållandet förklaras bl. a. av att utrustningen har lång livslängd och att prisökningarna på utrustningen varit stora under senare år.

Under förhandlingarnas gång har parterna utarbetat prognoser för den ekonomiska utvecklingen i ett nytt handelsstålsföretag. Prognoserna bygger på vissa antaganden om marknads-, pris- och konjunkturutveckling samt kostnadsutveckling för de väsentligaste produktionsfaktorerna samt betydande förändringar i produktionsstrukturen.

Parternas slutsatser är i korthet att ett nytt handelsstålsföretag efter en rekonstruktionsperiod på fem år bör kunna uppnå rimlig lönsamhet. Därvid har förutsatts att företaget under denna tid erhåller ett betydande ekonomiskt stöd av staten.

7.2 Avtal

Förhandlingarna slutfördes i november 1977. Förhandlingsresultatet redovisades i ett undertecknandeprotokoll av den 8 november 1977. Till protokollet fogades de förslag till avtal som skulle underställas respektive styrelse i de deltagande företagen. Härefter har förhandlingar enligt lagen om medbestämmande i arbetslivet genomförts. Avtalen, som gäller under vissa förutsättningar, undertecknades av parterna den 29 december 1977. De avtal som reglerar bolagets bildande är följande.

Bolagsbildningsavtal

Avtalet reglerar villkoren för överförande av tillgångar, rättigheter och skyldigheter m. m. från parterna till Svenskt Stål samt i övrigt de villkor som gäller för detta bolags bildande.

Ett utdrag ur avtalet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Konsortialavtal

Avtalet reglerar samarbetet mellan parterna, bl. a. ägarförhållanden, styrelsens sammansättning, beslutsregler och rätt till inlösen av aktier. Avtalet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Avtal om överlåtelse av Gränges TGOJ till Svenskt Stål

Ett utdrag ur avtalet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*.

Köpeavtal varulager

Avtalet reglerar villkoren för överlåtelse av råvarulager, lager av halvfabrikat och färdigvaror till Svenskt Stål från parterna samt principer för hur lagren skall värderas.

7.3 Avtalsförutsättningar

Bolagsbildningsavtalet är för sin giltighet beroende av att NJA (Statsföretag) beviljas anslag från staten dels med 700 000 000

kronor för förvärv av 50 % av aktierna i bolaget och för betalning av nya aktier i bolaget dels med nu beräknade 530 000 000 kr. (505 000 000 kr.) för täckande av förlust vid försäljning av anläggningstillgångar till bolaget enligt detta avtal.

att bolaget beviljas den finansiering som staten förutsättes tillhandahålla enligt punkt 6 i konsortialavtalet, nämligen rekonstruktionslån på tillhopa högst 1 800 000 000 kronor och strukturlån på tillhopa 1 300 000 000 kronor, samt

att Statsföretag erhåller utfästelser från staten som säkerställer Statsföretags möjligheter att fullgöra sina förpliktelser enligt konsortialavtalet innebärande bl. a. att erforderliga medel kommer att ställas till Statsföretags förfogande för inlösen av aktier m. m.

7.4 Särskilda avtal

Utöver de tidigare nämnda avtalen har följande överenskommelser träffats mellan Svenskt Stål och

Parterna angående tjänster av administrativ art,

Parterna angående tillverkning och marknadsföring av vissa produkter,

Gränges och Stora Kopparberg angående vissa generella principer för kraftleveranser till bolaget,

Stora Kopparberg angående kraftleveranser till de av Stora Kopparberg enligt detta avtal överlåtna rörelserna,

Stora Kopparberg angående datatjänster,

Stora Kopparberg angående leveranser av oxygen från Domnarvets Jernverk,

Gränges angående hyttgas för värmekraftverket OK 3 i Oxelösund m. m.,

Gränges angående nyttjanderätt till gasturbinkraftverket OK 1 i Oxelösund m. m.,

Gränges angående kraftleveranser till de av Gränges enligt detta avtal överlåtna rörelserna,

Gränges angående databehandlingstjänster,

Gränges angående inköpsservice m. m.,

Gränges angående utnyttjande av berggrum för lagring av olja.

Vidare har bolaget från Luossavaara-Kiirunavaara (LKAB) fått en förklaring om de principer efter vilka LKAB är berett att sälja malm till bolaget.

7.5 Ägarförhållanden och ingående enheter

Enligt bolagsbildningsavtalet har parterna enats om att bilda ett företag, SSAB Svenskt Stål AB, där ägarkapitalet fördelas enligt följande:

Gränges	25 %
Statsföretag	50 %
Stora Kopparberg	25 %

I Svenskt Stål skall i huvudsak följande enheter ingå

Enheter från Gränges AB

A n l ä g g n i n g a r

Oxelösunds Järnverk

Gruvorna i Grängesberg och Stråssa

TGOJs järnvägsrörelse

TGOJs hamn i Oxelösund

Bergrum för oljelagring i Oxelösund

D o t t e r b o l a g o c h s e r v i c e f ö r e t a g

Gränges Data

Gränges Inköp

Gränges Mineralprocesser

Scandia Plate med försäljningsbolag i utlandet:

Scandia Plate, Västtyskland

Scandia Plate, Frankrike

Scandia Plate, Norge

Scandia Plate, Storbritannien

Scandia Plate, Canada

Enheter från Stora Kopparberg

A n l ä g g n i n g a r

Domnarvets Jernverk

Ornäs, transportcentralen

Vikmanshytte Bruk, Mekaniska Verkstaden

Rättviks Kalkverk

Osmundsbergs Kalkbrott

Dyrkatorps Dolomitbrott

Ljusne Kättingfabrik

G r u v o r

Dannemora

Risbergsfältet i Grängesberg

Håksberg

Blötberget

D o t t e r b o l a g

Stora Kopparberg Norge A/S

Oy Stora Kopparberg

Stora Kopparberg A/S, Danmark

Stora Steel Flat Products Ltd
 Dickson & Sjöstedt AB
 Dickson & Sjöstedt AB & Co KB
 Stora Kopparberg Element AB
 Plåtluna AB (40 %)

Enheter från Norrbottens Järnverk

NJAs anläggningar i Luleå
 Norrbotten Stahl Handels GmbH
 Norrbotten Steel Ltd
 Norrbottens Stål A/S
 Plannja AB
 Primdata
 Ahrs Bruk
 NJA Invest AB
 Norrbotten Steel Inc.

Antalet anställda i det nya företaget beräknas den 31 december 1977 enligt följande:

Oxelösunds Järnverk	3 600
TGOJ	1 000
Gränges Gruvor	1 350
Domnarvets järnverk	5 650
Stora Kopparberg, gruvor	850
Norrbottens järnverk	5 000
Summa	<hr/> 17 450

Därtill kommer anställda i dotterbolag och kringliggande verksamheter med närmare 350 personer.

7.6 Parternas inbördes förhållanden

Bolaget skall enligt konsortialavtalet med iakttagande av det ansvar gentemot aktieägare, anställda och samhälle, som enligt lag och god sed åvilar bolaget, bedriva rörelse efter affärsmässiga och företagsekonomiska principer.

Bolagets styrelse består av tolv ordinarie ledamöter, varav Statsföretag utser fyra ledamöter samt ordförande. Gränges och Stora Kopparberg utser två ledamöter vardera. Gränges och Stora Kopparberg utser vice ordförande bland sina ordinarie ledamöter i styrelsen. Tre ledamöter utses av de anställda. Parterna skall vara eniga när de utser verkställande direktör samt vid beslut om väsentliga avtal mellan bolaget och någon av parterna eller parternas dotterbolag.

Avtalet reglerar också de situationer där parterna kan erhålla inlösen

av sina aktier och de värden som aktierna skall åsättas. Bestämmelserna innebär i huvudsak följande.

Om bolaget efter år 1982 redovisar en ackumulerad förlust, som innebär att bolagets reservfond och mer än en tredjedel av dess aktiekapital förbrukats, skall diskussioner tas upp mellan parterna om hur förlusten skall täckas. Om överenskommelse inte kan nås om täckning av förlusten pro rata parte, skall part som förklarar sig beredd att genom aktieägartillskott täcka förlusten äga rätt att påfordra inlösen av den parts aktier, som inte deltar i sådan förlustteckning.

Om Statsföretag ensamt eller Statsföretag och andra statliga bolag eller statliga organ tillsammans blir ägare till minst 80 % av aktiekapitalet i bolaget, äger Statsföretag när som helst lösa till sig Gränges och Stora Kopparbergs aktier i bolaget. Envar av Gränges och Stora Kopparberg äger även få sitt aktieinnehav inlöst, då sådant ägarförhållande uppstått, dock först efter år 1982.

Anser annan part än Statsföretag att Statsföretag har genomdrivit beslut inom bolaget som i företagsekonomiskt eller annat hänseende står i uppenbar strid mot de grundläggande förutsättningarna för bolagets verksamhet och som medfört eller sannolikt kommer att medföra avsevärda negativa ekonomiska konsekvenser för bolaget har parten efter år 1982 rätt att begära att Statsföretag inlöser hans aktier i bolaget. Till stöd för sådan begäran får dock inte åberopas beslut som genomdrivits tidigare än två och ett halt år före utgången av år 1982.

Värdet på aktierna skall bestämmas till aktiernas matematiska värde med avdrag för vissa av staten utgivna lån.

7.7 Övertagande av tillgångar m. m.

I bolagsbildningsavtalet regleras bolagets övertagande av tillgångar m. m. från de tre ägarföretagen. Anläggningstillgångarna övertas av Svenskt Stål till ett värde av 700 milj. kr. från vardera parten. Bolaget övertar i princip inte skulder eller fordringar från parterna, utom i samband med övertagande av vissa dotterbolag. Utanför värderingen av anläggningstillgångarna ligger TGOJ-rörelsen, som överläts på sätt som senare redovisas.

Ersättningen till parterna för de övertagna anläggningstillgångarna utgörs av aktier i Svenskt Stål. Genom nyemission tillskjuter Statsföretag utöver NJA:s stålrörelse ytterligare 700 milj. kr. och erhåller därmed 50 % av det egna kapitalet. Det sammanlagda egna kapitalet blir därigenom 2 800 milj. kr., varav 800 milj. kr. förs till reservfonden. Bolaget övertar dessutom varulager från de tre parterna. Varulagervärderingen skall ske efter vissa överenskomna principer. Preliminärt uppskattas varulagret inkl. råvaror och halvfabrikat ha ett värde av 1 600 milj. kr. Betalningen till parterna för varulagren sker med en

tredjedel 1 januari under vart och ett av åren 1979, 1980 och 1981. Krediten är räntefri det första året och löper därefter med ränta som med 3 % överstiger riksbankens för varje tid gällande diskonto.

Bolaget skall erbjuda all personal i de övertagna rörelserna anställning på de villkor den haft i ägarföretagen. Erbjudandet gäller under en övergångstid även sådan personal vid huvudkontor i ägarföretagen, som i väsentlig omfattning har sysselsatts i de rörelser som ingår i förvärvet. En förutsättning är därvid att bolaget behöver denna personal.

Under förutsättning att riksdagen beslutar i enlighet med regeringens förslag i dessa frågor skall bolaget överta egendomen från parterna den 1 april 1978, eller den dag varom parterna enas, med retroaktiv verkan från 1 januari 1978. Från den 1 januari 1978 till överlåtelsedagen skall parterna driva rörelserna på bolagets uppdrag. Avräkning mellan bolaget och parterna sker på överlåtelsedagen. Principerna för avräkningen har fastställts i bolagsbildningsavtalet.

7.8 Bolagets resultatutveckling och investeringar

Inom förhandlingarnas ram har en prognos över bolagets ekonomiska utveckling för perioden 1978—1982 utarbetats. Prognosen bygger på vissa antaganden om konjunkturutveckling, prisutveckling på produkterna och kostnadsutveckling för de väsentligaste produktionsfaktorerna. I prognosen har dessutom förutsatts att en väsentlig omstruktureringsring sker av bolagets produktion och distribution. I stora drag överensstämmer dessa förändringar med handelsstålsutredningens förslag.

Syftet med prognosen är att beräkna bolagets ekonomiska utveckling och kapitalbehov under vissa betingelser. Prognosen betraktas däremot varken av parterna eller av de anställda som en fastställd rationaliseringsplan.

Det är mellan de berörda intressenterna överenskommet att bolaget, så snart det bildats, under medverkan av de anställda genomför grundläggande tekniska och ekonomiska utredningar som skall ligga till grund för en långsiktig plan om bolagets framtida produktionsinriktning. En sådan plan kan komma att skilja sig från den i prognosen antagna utvecklingen.

I prognosen har även beräknats bolagets investeringsbehov under perioden. Investeringarna har samband med de rationaliseringsinsatser och den produktionsinriktning som antagits i prognosen. Det sammanlagda kapitalbehovet för investeringar har beräknats uppgå till 2 800 milj. kr. för de närmaste fem åren. Investeringarna prioriteras i de produktområden där avsättningsmöjligheterna bedöms vara mest gynnsamma, t. ex. tunnplåt samt belagda och manufakturade produkter. Investeringar i syfte att rationalisera i de mest kostnadskrävande processleden, t. ex. nya stränggjutningsanläggningar, har också hög prioritet.

Den resultatutveckling som grundar sig på de i prognosen antagna förutsättningarna framgår av en sammanställning som bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 6*.

I beräkningen har medtagits en kostnad för övertalig personal. Med de förändringar av produktionsinriktningen som antagits i prognosen beräknas bolagets behov av personal minska med ca 4 000 personer under perioden 1978—1982. Avvikelse från denna siffra kan ske efter de utredningar som bolaget i samråd med de anställda kommer att genomföra. Kostnaderna för övertalig personal har räknats fram som skillnaden mellan bemanningsbehov och minskning av personalstyrkan genom naturlig avgång. Det har förutsatts att minskningen genom naturlig avgång innefattar vissa åtgärder från bolagets sida i samarbete med berörda myndigheter, organisationer och företag. Sådana åtgärder är t. ex. utbildning av personal för andra arbetsuppgifter såväl inom som utom bolaget, viss förtidspensionering m. m.

7.9 Finansiering

Som framgår av resultatprognosen kommer bolaget att vidkännas betydande förluster under de första åren av sin verksamhet. Därtill har bolaget stora kapitalbehov för investeringar. En förutsättning för bolagsbildningen är därför enligt parterna att statlig finansiering kan erhållas.

Vid förhandlingarna har parterna beräknat behovet av de statliga insatserna för rörelsekapital under bolagets uppbyggnadsperiod till 1 800 milj. kr. Utgångspunkten är att medlen ställs till bolagets förfogande i form av lån, i avtalstexten benämnt rekonstruktionslån. Återbetalning av lånet ska ske på vissa villkor som är kopplade till beslutade utdelningar från bolaget. Efter tre års räntefrihet utgår ränta med 9 1/2 %. Under den tid som lånet inte återbetalas läggs räntan till kapitalet. Efter viss tid kan bolaget ansöka om avskrivning av lånet. En närmare redogörelse för de föreslagna lånevillkoren bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 7*.

Det har vidare förutsatts att bolaget för att underlätta den förutsedda personalminskningen skall kunna utnyttja sådant särskilt arbetsmarknadspolitiskt stöd inom stålindustrin m. m. som förra året beslutades av riksdagen (prop. 1977/78: 59, AU 1977/78: 17, rskr 1977/78: 85).

För finansiering av de förut nämnda investeringarna förutses bolaget dels utnyttja lånemöjligheterna på den allmänna kapitalmarknaden, dels erhålla ett särskilt statligt lån på 1 300 milj. kr., i avtalstexten benämnt strukturlån. På detta lån skall efter tre års räntefrihet ränta utgå med 5 %. Lånet skall återbetalas med 1/20 varje år fr. o. m. sjätte året efter utlämnandet av lånet. Förslaget till villkor för detta lån bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 8*. Under förutsättning av

denna finansiering har en beräkning av bolagets balansräkning för prognosperioden gjorts på sätt som framgår av bilaga 6.

7.10 Övertagande av TGOJ-rörelsen från Gränges

Det i bokföringen upptagna planmässiga restvärdet på de anläggningar som skall överföras från Gränges till Svenskt Stål, dvs. stål-, gruv- och järnvägsrörelse, beräknas vid årsskiftet 1977/78 vara 1 180 milj. kr. Under de tre senaste åren har Gränges investerat ca 600 milj. kr. i de nämnda rörelserna.

Gränges stål- och gruvrörelse överläts som tidigare redovisats för 700 milj. kr. till Svenskt Stål. Gränges järnvägsrörelse överläts som tidigare redovisats till bolaget enligt ett särskilt avtal (bilaga 5). Sistnämnda rörelse kommer att utgöra helägt dotterbolag (TGOJ) till Svenskt Stål.

Dotterbolaget TGOJ övertar från Gränges samtliga anläggningar hänförliga till järnvägsrörelsen samt en pensionsskuld som är hänförlig till personal som är eller har varit anställd i järnvägsrörelsen. Köpeskillingen för TGOJ har i förhandlingarna beräknats till 340 milj. kr. ökat respektive minskat med det belopp varmed pensionsskulden understiger respektive överstiger 140 milj. kr. För att Svenskt Stål skall kunna betala köpeskillingen behöver bolaget ett bidrag från staten motsvarande detta belopp, beräknat till högst 350 milj. kr. Detta bidrag avses lämnas i form av ett skuldebrev utfärdat av riksgäldskontoret. Skuldebrevet transporteras till Gränges såsom betalning för TGOJ. Förslag till villkor för skuldebrevet bör fogas till detta protokoll som *bilaga 9*. Anläggningarna i TGOJ upptas i Svenskt Ståls koncernbalansräkning till ett värde som motsvarar pensionsskulden och aktiekapitalet i TGOJ, dvs. ca 145 milj. kr.

8 Särskilda förhållanden som rör Statsföretag/NJA

I skrivelse den 6 december 1977 framhåller Statsföretag i huvudsak följande.

Det bokförda värdet på de anläggningar som skall överföras från NJA till Svenskt Stål beräknas vid årsskiftet 1977/78 uppgå till 1 205 milj. kr. Dessa anläggningstillgångar övertas av Svenskt Stål till ett värde av 700 milj. kr. De aktier som erhålls som betalning för anläggningstillgångarna kan inte tas upp till högre värde än 700 milj. kr. i NJA:s balansräkning. För att det inte skall uppstå en bokföringsförlust hos NJA behöver företaget ett tillskott från staten på 505 milj. kr.

Det egna kapitalet i NJA beräknas den 31 december 1977 vara 659 milj. kr.

Anläggningstillgångarna i Stålverk 80 kommer att skrivas ned med

340 milj. kr. i NJAs bokslut för år 1977. Detta innebär att det egna kapitalet i NJA kommer att minska till 319 milj. kr.

Statsföretag har i sin balansräkning för år 1976 tagit upp aktierna i NJA till ett värde av 450 milj. kr. Statsföretag har inte möjlighet att ta upp dessa aktier till högre värde än NJA:s eget kapital, dvs. 319 milj. kr. För att någon bokföringsförlust inte skall uppstå hos Statsföretag behöver NJA via Statsföretag tillföras ett bidrag på skillnaden mellan 450 och 319 milj. kr., dvs. 131 milj. kr.

Rekonstruktionsreserven i NJA, dvs. vad som återstår av de 1 800 milj. kr. som enligt statsmakternas beslut (prop. 1976/77: 57, NU 1976/77: 21, rskr 1976/77: 152) lämnades som kapitaltillskott till NJA, uppgick den 31 december 1976 till 745 milj. kr. Förlusten för NJA år 1977 har beräknats till 390 milj. kr. Efter det att förlusten täckts av rekonstruktionsreserven återstår av den senare 355 milj. kr.

För att det egna kapitalet i NJA ej skall understiga 450 milj. kr. behövs alltså ett bruttotillskott till NJA motsvarande summan av 505 och 131 milj. kr. Detta belopp uppgående till 636 milj. kr. skall minskas med den återstående rekonstruktionsreserven på 355 milj. kr. Detta innebär att NJA behöver ett nettotillskott på 281 milj. kr. Värderingen av varulagret som skall säljas till Svenskt Stål kommer att ske under första halvåret 1978. Det är f. n. svårt att ange om någon förlust därvid kommer att uppstå. Statsföretag förbehåller sig därför rätten att återkomma och eventuellt begära ytterligare tillskott när värderingen är klar. Såsom villkor för giltighet av avtalet mellan parterna i det nya stålbolaget gäller bl. a. att NJA erhåller vissa bidrag för att kunna genomföra sin del av avtalet.

Det förutsätts sålunda att staten lämnar ägartillskott/nyemission på 700 milj. kr. till Statsföretag som gör en nyemission i Svenskt Stål med motsvarande belopp. Statsföretag får därmed en 50 %-ig andel av aktiekapitalet i Svenskt Stål. Vidare förutsätts att staten svarar för det behövliga nettotillskottet till NJA genom att lämna ett skuldebrev på 281 milj. kr. till Statsföretag. Skuldebrevet skall ha en amorteringstid av 15 år och löpa med en årlig ränta av 8,25 %.

Statsföretag hemställer i sin skrivelse bl. a. att staten

- lämnar Statsföretag kapitaltillskott/nyemission på 700 milj. kr. för teckning av aktier i Svenskt Stål,
- svarar för det behövliga nettotillskottet till NJA genom skuldebrev till Statsföretag som ger NJA motsvarande ägartillskott. Skuldebrevet som f. n. bedöms uppgå till 281 milj. kr. föreslås få en amorteringstid av 15 år och löpa med en årlig ränta av 8,25 %. Det exakta nettotillskottsbehovet kan beräknas först när förhandlingarna angående försäljningen av NJA:s varulager slutförts.

9 Mindre handelsstålverk

Utänför Svenskt Stål kommer även i fortsättningen att finnas ett tiotal handelsstålverk med i huvudsak skrotbaserad råstålsproduktion och/eller valsning av stångstål i medium- och finverksdimensioner. En väsentlig produkt för dessa verk är armeringsstål. Handelsstålsutredningen har föreslagit en produktionsuppdelning mellan dessa verk. Därvid har utredningen förutsatt att NJA och Domnarvet upphör med produktion av sådant stål som tillhör dessa verks produktprogram. Domnarvet kommer dock behålla viss sådan produktion, men ersätter en del stång med tillverkning av valstråd.

De mindre verken dvs. Boxholm/Horndal, Halmstads järnverk, Hallstahammar, Qvarnshammar, Smedjebackens valsverk, Gullspång och Kockums järnverk har av stålortsgruppen tillfrågats om synpunkter på handelsstålsutredningens förslag och på behoven av strukturförändringar i branschen. Även de specialstålverk som har beröringspunkter med handelsstålverken, främst Fagersta och SKF (Hällefors) har tillfrågats.

De synpunkter som framförts av de mindre verken är i huvudsak följande.

Verken delar i stort handelsstålsutredningens allmänna bedömningar när det gäller den framtida marknadsutvecklingen, råvaruförsörjningen och den tekniska utvecklingen m. m. Ett viktigt undantag finns dock när det gäller marknadsutrymmet för de aktuella produkterna.

Verken menar att marknadsutrymmet är betydligt mer begränsat än vad handelsstålsutredningen antagit. Utredningens maximalalternativ torde inte kunna komma ifråga. Även minimalalternativet anses vara för optimistiskt.

Verken föreslår i enlighet härmed att strukturförändringar inom branschen bör bli mer långtgående än utredningens förslag. Fler verk bör upphöra med produktion av de aktuella produkterna. I synnerhet förordas att produktionen av armeringsstål koncentreras samt att Svenskt Stål helt upphör med tillverkning av denna produkt. Det anses vidare inte acceptabelt av övriga verk att Hällefors upptar ytterligare produktion av handelsstål.

Vissa verk ifrågasätter om trådtillverkning i Domnarvet bör tas upp. Kapacitet för tillverkning av valstråd finns redan bl. a. inom Fagersta och SKF.

Statens medverkan, bl. a. i finansiellt hänseende, framhålls vara nödvändig i samband med strukturförändringar i branschen.

De mindre verken har lagt fram sina synpunkter för stålortsgruppen. En grupp för samråd om produktionsförändringar inom branschen har bildats. I gruppen, som leds av en opartisk ordförande, ingår representanter från de berörda företagen och företrädare för de anställdas organisationer.

Gruppen skall behandla frågor om produktuppdelning mellan de berörda verken, marknadsorganisation samt övriga strukturförändringar i branschen.

10 Finansiering av stålverk i Luleå

I statsbudgeten för budgetåret 1976/77 har under denna rubrik anvisats dels ett investeringsanslag på 275 milj. kr. under fonden för låneunderstöd, dels ett investeringsanslag på 175 milj. kr. under fonden för statens aktier.

I propositioner åren 1974 och 1975 har redogörelser lämnats för statens medverkan i finansieringen av ett stålverk i Luleå — Stålverk 80. Hittills har statsmakterna beslutat om medverkan till finansiering av Stålverk 80 i form av 525 milj. kr. för aktieteckning i Statsföretag och 275 milj. kr. som lån till NJA (prop. 1974: 64, NU 1974: 40, rskr 1974: 263, prop. 1975: 1 bil. 15 (sid. 188), NU 1975: 31, rskr 1975: 192 och prop. 1975/76: 207, NU 1975/76: 72, rskr 1975/76: 398). Av de anvisade medlen har hittills 350 milj. kr. för aktieteckning utbetalats.

I skrivelse den 10 februari 1977 framhåller NJA i huvudsak följande.

År 1974 rekommenderade NJA:s styrelse Statsföretag att Stålverk 80-projektet skulle genomföras. Statsmakterna beslöt samma år efter rekommendation från Statsföretag att medverka i finansieringen av projektet. Avsevärt höjda kostnader för att genomföra projektet samt försämrade marknadsutsikter för stålämnen medförde att NJA:s och Statsföretags styrelser år 1976 föreslog regeringen att ändra inriktningen av projektet. Statsmakterna beslöt i enlighet med NJA:s och Statsföretags förslag och uppdrog åt NJA att projektera det omorienterade Stålverk 80. Omorienteringen av projektet innebar dels en volymminskning från 4 milj. ton stålämnen per år till 2,5 milj. ton, dels att huvuddelen av ämnena skulle avsättas till ett planerat varmbandsvalsverk i Gävle, Baltic Steel AB.

För att bedöma möjligheterna att sälja stålämnen och varmvalsade band har NJA dels genomfört egna marknadsundersökningar, dels utnyttjat marknadsundersökningar som utförts av en rad internationella organ. Bedömningarna har ingående diskuterats med handelsstålsutredningen.

Gjorda undersökningar visar att det f. n. inte finns förutsättningar att uppföra Stålverk 80 efter det omorienterade projektet. NJA:s styrelse har därför beslutat rekommendera att genomförandet av Stålverk 80-projektet skjuts på framtiden.

Parallellt med utredningsarbetet för Stålverk 80 har muddrings- och utfyllnadsarbete för industritomt samt väg-, bro- och ledningsarbeten inom industriområdet bedrivits. Kontor för projektorganisationen har uppförts. Luleå kommun har även utfört anläggningsarbeten för Stål-

verk 80 avseende hamnar, farled samt vissa till industriområdet direkt anslutande väg-, bro- och va-arbeten.

Till Statsföretags skrivelse den 20 oktober 1977 finns bifogat en skrivelse från NJA av den 18 september 1977. Den senare skrivelsen innehåller följande sammanställning över NJA:s hittillsvarande och beräknade återstående kostnader för Stålverk 80.

KOSTNADER	Nedlagda kostnader t.o.m. 1977-07-31 milj. kr.	Beräknade återstående avvecklingskostnader milj. kr.	Beräknade slutliga kostnader milj. kr.
Industrimark	188,5	38,1	226,6
Konsulter	60,4	11,0	71,4
Projektkontor	14,5	—	14,5
Egen personal	43,9	7,4	51,3
Baltic Steel AB, andel av NJA:s administrationskostnader	4,0	—	4,0
Övrigt	21,9	—	21,9
Summa	363,2	76,2	439,4
Luleå kommun, hamnanläggningar	—	137,8	137,8
TOTALT	363,2	214,0	577,2

Sammanställningen är en uppdatering av de i skrivelsen av den 10 februari 1977 beräknade kostnaderna för Stålverk 80. NJA ger följande kommentar till sin sammanställning.

Den för Stålverk 80 avsedda industrimarken ligger i direkt anslutning till NJA:s nuvarande tomt. Området bestod tidigare av ett antal öar. Muddrings- och utfyllnadsarbetena har samordnats via en gemensam entreprenad med Luleå kommuns hamnarbeten. Industriområdet färdigställdes under år 1977. Industriområdet måste, för att kunna bevaras, täckas med slagg. Återstående kostnader för detta inklusive pågående avveckling av entreprenader beräknas uppgå till 38 milj. kr.

Ett 40-tal konsultfirmor har utfört olika utredningsuppdrag och förberedelser för uppförandet av stålverket. NJA har under år 1977 förhandlat för att avveckla dessa uppdrag. Återstående kostnader beräknas till 11 milj. kr.

Projektorganisationen hade under projektets inledningsskede olika lokaler. För att samla projektorganisationen uppfördes under år 1976 ett kontor med 300 arbetsplatser till en kostnad av närmare 15 milj. kr.

NJA har enligt avtal med Stora Kopparberg svarat för 50 procent av kostnaderna för Baltic Steel.

När projektorganisationen för Stålverk 80 upplöstes hösten 1976 bestod den av ca 250 personer. Avvecklingen av personalen under år 1977 beräknas kosta 22 milj. kr.

Stålverk 80-organisationen har till viss del utnyttjat NJA:s centrala administration. Kostnaden under åren 1974 till 1977 uppgår till 18 milj. kr. I beloppet på 22 milj. kr. under rubriken andel av NJA:s administrationskostnader ingår också 4 milj. kr. för emissionskostnader.

Under rubriken övrigt ingår kostnader för resor och hyror m. m. samt 9 milj. kr. för avveckling av ett kontrakt om inköp av tegel till den planerade koksverksutbyggnaden för Stålverk 80. För pågående avveckling av koltvättanläggning i USA har reserverats 10 milj. kr., för avveckling av kontrakt om betongstation 2 milj. kr. samt för ökade försvarskostnader 3 milj. kr.

Enligt avtal mellan NJA och Luleå kommun skall kommunen anlägga hamnar, va-ledningar m. m. Luleå kommun har i enlighet med avtalet utfört anläggningsarbeten under åren 1975 och 1976. Arbetena avser dels utbyggnad av befintlig kolhamn till råmaterialhamn för NJA, dels utbyggnad av en ny hamndel avsedd för leveranser av ämnesprodukter från Stålverk 80. Därutöver har kommunen utfört vissa arbeten för att förbättra farleden, väg- och broarbeten samt va-arbeten i anslutning till industriområdet. Med hänsyn till att NJA:s styrelse rekommenderat att stålverksprojektet skjuts på framtiden har arbetena nu i huvudsak avbrutits.

Enligt avtalet skall Luleå kommuns kostnader täckas av NJA genom farledsavgifter, varuavgifter och genom att NJA svarar för kapitalkostnaderna för anläggningarna. Senareläggandet av Stålverk 80 medför att det inte finns någon grund för ökade varuavgifter.

För att Luleå kommun skall få huvuddelen av sina kostnader för hamnar m. m. täckta, har NJA träffat en preliminär överenskommelse med kommunen att förvärva en del av dessa anläggningar till kommunens självkostnad, som i februari 1977 avgavs till 100 876 000 kr. men genom räntetillägg nu har stigit till ca 105 milj. kr. Markförvärven omfattar dels ett område som var avsett för utleveranser av ämnen, dels ett område avsett för kol- och övrig råmaterialhantering. Det ingår också i avtalet att NJA skall förvärva ett av kommunen iordningställt område som nu används som kolupplag för enbart det befintliga koksverket. För detta område får kommunen ersättning med ytterligare 33 milj. kr.

NJA:s kostnader för Stålverk 80-projektet och överenskommelsen med Luleå kommun uppgår till sammanlagt 545 milj. kr.

Hittillsvarande kostnader för Stålverk 80-projektet har upptagits som tillgångar i NJA:s balansräkning. En senareläggning av projektet medför att dessa tillgångar bör skrivas ned. Med hänsyn till att det för dagen inte kan anges när projektet kan genomföras är det svårt att bedöma hur stor nedskrivningen bör vara. Försiktigheten bjuder att anläggningarna värderas lågt. NJA avser därför att endast aktivera industrimarken med 10 milj. kr.

Stålverk 80-projektet har hittills finansierats genom att NJA har

gett ut aktier som förvärvats av Statsföretag för sammanlagt 350 milj. kr. Statsföretag har erhållit medel härför genom att staten tecknat aktier i Statsföretag med samma belopp. Projektet har därutöver gottgjorts ränteintäkter på det likvida överskottet av dessa medel med sammanlagt 43 milj. kr. NJA har sålunda tillförts medel för Stålverk 80 med 393 milj. kr.

För att täcka NJA:s kostnader om 578 milj. kr. för Stålverk 80-projektet, inkl. avtalet med Luleå kommun, fordras 185 milj. kr. utöver de 393 milj. kr. projektet hittills tillförts.

I skrivelse den 20 oktober 1977 framhåller Statsföretag att resultatutvecklingen inom gruppen gör det omöjligt för Statsföretag att bära kostnaderna för en avveckling av Stålverk 80. Statsföretag hemställer därför att statsmakterna genom ett bidrag täcker kostnaderna för att avveckla Stålverk 80-projektet. Tidigare har en redogörelse lämnats för Statsföretags behov av bidrag med anledning av avvecklingen av NJA:s anläggningar. I denna redogörelse har kostnaderna för avveckling av Stålverk 80 beaktats.

11 Teknisk forskning och utveckling inom stålindustrin

Den tekniska utvecklingen inom stålindustrin har under de senaste tio åren kännetecknats av utveckling och förbättring av redan känd teknik. Denna utveckling väntas fortgå under den kommande tioårsperioden. Några helt nya och revolutionerande processer kan inte väntas få genomslagskraft under denna tid. Erfarenhetsmässigt tar omställning till ny teknik inom stålindustrin 10—15 år i anspråk. Detta kan sägas gälla även de innovationer och förbättringar som gjorts inom de konventionella processernas ram.

Pågående forskning och utveckling inom stålområdet gäller liksom tidigare förbättringar och besparingar i de konventionella stålprocesserna. Högre utbyten, billigare insatsvaror och i synnerhet energibesparande åtgärder är aktuella områden.

Forsknings- och utvecklingsarbete gällande nya processer pågår också. Smältreduktionsprocesserna syftar till att framställa råjärn direkt från slig och kolpulver, dvs. utan den föregående sintring av malm och koksning av kol som är nödvändig för masugnsprocessen. Smältreduktionsprocesser kan göras ekonomiska även i mindre enheter och bättre anpassas till svenska förhållanden med avseende på företagsstruktur och järnmalmsförekomster än masugnsprocessen.

Syrgasmetallurgin kommer att dominera stålframställningen. Av stort framtida intresse kommer även injektionsmetallurgin (slig, kol och syre injiceras direkt i smältan) att vara. Tekniken att färdigställa stålet i skänk eller skänkgugn kommer att utvecklas ytterligare genom förbättrad omrörning och metodik för tillsats av legeringsämnen.

Gjutning av stål kommer att kräva stora insatser för förbättring av tekniken vid såväl kokillgjutning som stränggjutning med tyngdpunkten lagd på stränggjutning. Den snare metoden kommer i framtiden att svara för allt större del av stålproduktionen.

Datoriserad processtyrning har i ökad omfattning införts i såväl stål-tillverknings- som valsningsledet. En fortsatt automatisering och styrning av tillverkningen kommer att vara nödvändig för att företagen skall kunna svara mot ökade krav på produktivitet och jämnhet hos tillverkade produkter.

Fortgående insatser kommer att krävas för utveckling av förbättrade material, nya materialkvaliteter och nya produkter. Tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete vad gäller stålframställning bedrivs dels inom de olika stålföretagen, dels kollektivt inom Jernkontoret, Metallurgiska forskningsstationen i Luleå (MEFOS) och de tekniska högskolorna. Den kollektiva forskningen är till stor del inriktad på nya processer och material.

Genom styrelsen för teknisk utveckling (STU) stöder staten forskning och utveckling inom järn- och stålområdet. Stödet utgår dels till enskilda projekt dels i form av avtalsbunden kollektiv forskning, där då vanligen fleråriga avtal tecknas mellan STU och en industristiftelse.

Inom STU har utarbetats ett flerårigt FoU-program med förslag till *ökade* insatser inom järn- och stålområdet.

Ett uttalat behov föreligger enligt STU av att få fram processer för framställning av råjärn som är bättre anpassade till svenska förhållanden med avseende på företagsstruktur och järnmalmsförekomster än masugnprocessen. Kraven på sådana processer är att de skall vara mer flexibla, mindre energikrävande och kräva enklare reduktionsmedel än masugnen samt framför allt vara ekonomiska i mindre enheter. Den teknologi som närmast är aktuell är s. k. smältreduktion där malmen reduceras i en järnsmälta med stenkolk, kolväten eller vätgas. Vid smältreduktionsprocessen beräknas produktionskostnaden för råjärn kunna bli ca 20 % lägre än i masugnprocessen. Smältreduktionsprocesserna beräknas vidare vara mindre kapitalkrävande och de bör därför ha goda förutsättningar att bli ekonomiska i mindre skala.

För budgetåret 1978/79 föreslås betydligt ökade satsningar från STU:s sida rörande alternativa processer till masugnar. Sådana insatser rör injektionsmetallurgi avseende metodik för insprutning av slig, kol och slaggbildare i järnsmältan med lämplig bärgas, en teknisk/ekonomisk studie av alternativa smältreduktionsprocesser för att utvärdera vilken metod som är bäst lämpad för vidare teknisk utveckling, kolför-gasning för generering av gas för energi-, metanol- eller järnsvamp-produktion kombinerad med framställning av råjärn genom smältreduktion samt tillämpning av plasmatekniken inom järnmetallurgin.

Eftersom masugnprocessen under överskådlig tid framåt kommer att

vara dominerande för råjärnsframställningen i Sverige föreslår STU även insatser som syftar till att förbättra masugnsprocessens ekonomi och minska dess energibehov.

Sådana insatser rör masugnens bränsleförbrukning och känslighet för beskickningsmaterialens fysikaliska och kemiska egenskaper, masugnens totala värmeekonomi och möjligheten av att bättre kunna utnyttja den energi som ej åtgår för smältning och reduktion, undersökning av möjligheten att finna reduktionsmedel som kan ersätta nu använda kvaliteter av koksande masugnsbeskickningar, förbättring av metoderna för användning av finkorniga järnmalmssliger vid sugsintring, avlägsnande av svavel ur järnmalm genom anrikning för att minska sinterverkens miljöproblem samt undersökning av fosforrika järnmalmers alternativa användningsmöjligheter.

STU föreslår vidare en flerårig planeringsstudie avseende utformningen av framtida järnverk baserad på nu känd och förutsebar teknik. Studien kommer att vara helt förutsättningslös med avseende på utformningen av dagens järnverk. Olika faktorer kommer att vägas mot varandra på sådant sätt att man får en ur såväl teknisk/ekonomisk som ur samhällelig/social synpunkt optimalt fungerande anläggning. De faktorer som föreslås behandlade och som kommer att påverka utformningen av ett framtida verk är råvaror, slutprodukter, materialflöden, typ av processer och processtyrning, lagring av in- och utgående produkter, externa och interna transporter, layout, storlek och placering, byggnader, kapitalbehov och räntabilitet, energibehov, driftsäkerhet, inre och yttre miljö, arbetsorganisation samt samordning med omgivande samhälle och övrig industri. De olika faktorerna kommer att studeras separat och appliceras på två processlinjer baserade dels på masugnen som reduktionsreaktor och dels på ny teknologi av typ smältreduktion. Det unika med projektet är att samtliga faktorer som kan påverka utformningen och driften av ett järnverk redan från början kartläggs och integreras till en helhet. Vid ett genomförande av projektet kommer stor vikt att läggas på samordning och information mellan olika verksamma utredningsgrupper och med industrin. Projektet föreslås omfatta även att beskriva och planera FoU-projekt för de problem som ej kan lösas inom planeringsarbetets ram.

12 Föredraganden

I Sverige finns f. n. ett tiotal företag som tillverkar handelsstål. De största av dessa är Oxelösunds Järnverk som ingår i Grängeskongcernen, Domnarvet, som är en del av Stora Kopparbergs Bergslags AB (Stora Kopparberg) och Norrbottens järnverk AB (NJA) som ingår i Statsföretagkongcernen. Gränges och Stora Kopparberg driver också gruvrörelser.

Råstålsproduktionen i Sverige ökade under efterkrigstiden fram t. o. m. år 1974. Fr. o. m. år 1960 avtog dock ökningstakten. Under år 1975 sjönk produktionen med 6 %. Minskningen har fortsatt under åren 1976 och 1977. Utvecklingen för handelsstål har varit i stort sett densamma. Inom EG och den övriga västvärlden är bilden delvis en annan. Inom EG minskade stålproduktionen under år 1975 med 20 % och inom västvärlden i övrigt med 15 %. Därefter har produktionen åter ökat. Denna skillnad i utvecklingen mellan stålproduktionen i Sverige samt EG och övriga västvärlden förklaras till en del av det statliga lagerstödet med vars hjälp produktionsminskningen i Sverige tidigare har kunnat begränsas. Genom stödet har sysselsättningen kunnat upprätthållas i väntan på en konjunkturförbättring. Lagerökningarna har dock blivit sådana att företagen har sett sig föranledda att under åren 1976 och 1977 starkt skära ned sin produktion. Man kan därför ifrågasätta om lagerstödet fått den effekt som eftersträvades.

Tillväxten i efterfrågan på stål har i det närmaste upphört i Sverige under senare år. Trots detta har importen av stål fortsatt att öka i samma takt som under 1960-talet, dvs. med i genomsnitt drygt 5 % per år. Importens andel av ståltillförseln i Sverige har således stigit under den senaste tioårsperioden och den svenska stålindustrin har förlorat betydande andelar av sin hemmamarknad. Bidragande orsaker till den beskrivna utvecklingen av efterfrågan på stål i Sverige är nedgången inom varvsindustrin och den minskade byggnadsverksamheten.

Lönsamheten inom handelsstålsindustrin i Sverige har under 1970-talet varit mycket låg. Räntabiliteten på totalt kapital har i genomsnitt uppgått till knappt 4 %. Under åren 1976 och 1977 har resultaten ytterligare kraftigt försämrats.

Den svenska handelsstålsindustrin investerade under perioden 1971—1975 knappt 500 milj. kr. per år. NJA, som under perioden genomförde en kraftig utbyggnad av sin metallurgiska kapacitet, svarade för närmare hälften av dessa investeringar. Investeringarna i branschen förefaller ha varit tillräckliga för att hålla anläggningsskapitalet intakt.

En fortsatt låg ökningstakt kan väntas ifråga om den svenska stålförbrukningen under åren fram t. o. m. 1985. Längre än så sträcker sig inte de prognoser som gjorts. En snabb ökning av stålproduktionen väntas däremot i länder som håller på att bygga upp sin stålindustri.

Exportmöjligheterna för stålindustrin framför allt i Västeuropa och USA påverkas av att nya länder nu bygger upp sin stålindustri. Tidigare exportmarknader försvinner samtidigt som konkurrensen på återstående marknader hårdnar. För flera länder med äldre produktionsanläggningar återstår det egna landet som främsta marknad. Särskilda åtgärder för att övervaka importutvecklingen företas i en rad länder.

Produktionstekniken inom stålindustrin har inte nämnvärt förändrats. Däremot har stordriftsfördelarna fått en allt större betydelse. För länder

som i huvudsak är hänvisade till en relativt liten, svagt växande hemmamarknad kan stordriftens fördelar inte alltid tillgodogöras. För att kunna göra detta måste man i dessa länder räkna med en nedläggning av äldre enheter samtidigt som man bygger upp nya anläggningar. Nya stålprocesser väntas knappast få någon ekonomisk betydelse under överskådlig tid på grund av den långa utvecklingstid som ny teknik behöver.

Stålbranschrådet tillsatte handelsstålsutredningen i februari 1976 — mot bakgrund av den utveckling som redan då kunde skönjas — för att utreda frågan om den svenska handelsstålsindustrins framtida utveckling och struktur. Huvuduppgiften har varit att göra en företagsorienterad analys och bedömning av tänkbara utvecklingslinjer i omvandlingen av den svenska handelsstålsindustrin. Utredningen har avlämnat betänkandet (SOU 1977: 15—16) *Handelsstålsindustrin inför 1980-talet*.

Med utgångspunkt i prognoser om marknadsutvecklingen har handelsstålsutredningen förutsatt att den svenska produktionen av handelsfärdigt stål kommer att öka med mellan 2 och 4 % om året fram till år 1985. Utredningen föreslår vissa strukturförändringar mot bakgrund av den förväntade marknadsutvecklingen. Sälunda föreslår utredningen att s. k. platta produkter i fortsättningen skall produceras enbart i Oxelösund och Domnarvet. NJA bör enligt bedömningarna bli ensam tillverkare i Sverige av stångstål i grova dimensioner. Vad råstållstillverkningen beträffar föreslås att malmbaserat stål tillverkas enbart vid NJA och Oxelösund medan den malmbaserade metallurgin vid Domnarvet föreslås bli nedlagd. I såväl ett högre som i ett lägre alternativ räknar utredningen med en minskning av den totala sysselsättningen i branschen fram till mitten av 1980-talet. De strukturförändringar som handelsstålsutredningen anser nödvändiga kommer också att påverka gruvindustrin i Mellansverige. Om de strukturåtgärder som utredningen föreslår genomförs kan man enligt utredningen räkna med en avsevärd produktivitetsökning inom handelsstålsindustrin med en lönsamhetsförbättring som följd.

Situationen inom branschen har lett till att förhandlingar om samgående inom handelsstålsindustrin har tagits upp mellan Gränges, Stora Kopparberg och Statsföretag/NJA. Förhandlingarna har resulterat i att parterna, under förutsättning att staten medverkar vid finansieringen, villkorligt träffat avtal om bildandet av ett nytt handelsstålsbolag, i det följande benämnt Svenskt Stål. I bolaget skall ingå stålverken i Luleå, Oxelösund och Borlänge, Gränges' och Stora Kopparbergs gruvrörelser samt Gränges' järnvägsrörelse m. m. Aktiekapitalet skall fördelas så att Gränges och Stora Kopparberg erhåller vardera 25 % och Statsföretag 50 %. De tillverkningsenheter m. m. som de berörda företagen bidrar med tillskjuts som apportegendom. Värdet av apportegendomen från

vart och ett av de tre bolagen har satts till 700 milj. kr. Härutöver skall Statsföretag tillskjuta 700 milj. kr. kontant, varefter det egna kapitalet uppgår till 2 800 milj. kr.

Avtalet reglerar övertagandet av tillgångar m. m. samt formerna för betalning. Enligt avtalet skall Svenskt Stål erbjuda all personal som är anställd i de övertagna rörelserna anställning på de villkor som de tidigare har haft. Erbjudandet gäller övergångsvis och i viss utsträckning personal även vid huvudkontoren i ägarföretagen. Bolaget avses vid starten ha omkring 17 800 anställda i järnverk och gruvor. Bolagsbildningsavtalet reglerar också driften av berörda rörelser under perioden fram till överenskommen överlåtelsedag.

Avtalsparterna har vidare träffat ett konsortialavtal, som reglerar samarbetet i bolaget. I avtalet anges antalet ordinarie ledamöter i styrelsen till tolv, varav Statsföretag utser fem, däribland ordförande, och Gränges och Stora Kopparberg vardera två ledamöter. Gränges och Stora Kopparberg utser en av sina ordinarie ledamöter till vice ordförande i styrelsen. De anställdas organisationer tillsätter tre ledamöter.

Konsortialavtalet innehåller vidare vissa beslutsregler och regler om hembudsskyldighet vid aktieförsäljning. Avtalet reglerar också rätten att inlösa aktier och att få aktier inlösta. I intet fall kan inlösen ske tidigare än år 1983. Vid inlösen skall värdet av aktierna bestämmas med utgångspunkt i aktiernas matematiska värde med avdrag för vissa finansiella insatser som staten har gjort.

Inom Svenskt Stål avses en utredning rörande företagets framtida produktionsinriktning komma att genomföras under medverkan av de anställda. En preliminär prognos över bolagets ekonomiska utveckling, behov av investeringar och personalsituation har utarbetats inom förhandlingarnas ram. Enligt prognosen kommer de första verksamhetsåren att medföra betydande förluster. För att produktionen skall kunna bedrivas effektivt kommer Svenskt Stål att behöva genomföra stora investeringar. Ingen av parterna har f. n. eller kommer under den period prognosen omfattar att ha resurser att finansiera bolaget i den omfattning som motiveras av prognosen. En förutsättning för bolagets bildande är därför att bolaget från staten erhåller ett betydande ekonomiskt stöd under en rekonstruktionstid. Behovet av statliga lån till bolaget under dess uppbyggnadsperiod beräknas uppgå till 3 100 milj. kr. Härav behöver 1 800 milj. kr. ställas till förfogande i form av ett s. k. rekonstruktionslån med villkorlig återbetalning och 1 300 milj. kr. för finansiering av investeringarna. Efter en rekonstruktionstid av fem år bedöms bolaget enligt prognosen börja visa lönsamhet.

För egen del vill jag — utöver de allmänna synpunkter jag tidigare har angett — anföra följande.

Den svenska handelsstålsindustrin består f. n. av ett tiotal stålverk av olika storlek med splittrade produktionsprogram. Flertalet av verken är

förhållandevis små. Ett samgående mellan landets tre största tillverkare av handelsstål innebär ett väsentligt steg mot en rationellare struktur inom svensk handelsstålsindustri. Ett sådant steg är vidare enligt min mening av största betydelse för den inhemska stålförsörjningen. Det föreslagna nya bolaget blir i ett internationellt perspektiv inget stort stålföretag men bör genom strukturella åtgärder kunna göras till en effektiv stålsindustri, som kan hävda sig i den internationella konkurrensen och erbjuda en på lång sikt trygg sysselsättning. Jag anser således att det finns goda skäl för samgåendet.

Stora Kopparberg och Gränges kommer enligt förslaget även i fortsättningen att vara engagerade i handelsstålsindustrin. Dessa bolag avses sålunda äga vardera 25 % av aktiekapitalet i Svenskt Stål. Jag finner denna fördelning av aktierna vara av stor betydelse på så sätt att staten och de privata intressenterna får ett gemensamt ansvar för bolagets utveckling.

Parterna har beräknat medelsbehoven under uppbyggnaden samt behovet av eget kapital.

Under budgetåret 1977/78 föreslås staten sålunda lämna lån av 900 milj. kr. varav 700 milj. kr. avser ett villkorligt rekonstruktionslån av de 1 800 milj. kr. som beräknas komma att behövas under en femårsperiod. Resterande 200 milj. kr. avser ett investeringslån — det s. k. strukturlånet — som sammanlagt beräknas komma att uppgå till 1 300 milj. kr. och utbetalas under en treårsperiod efter en senare upprättad utbetalningsplan.

Under budgetåret 1978/79 föreslås staten lämna lån till Svenskt Stål med 900 milj. kr. motsvarande andra årets utbetalningar av rekonstruktions- och strukturlånen om 200 resp. 700 milj. kr. Jag vill här framhålla att de föreslagna villkoren för rekonstruktionslånen innebär att de under vissa förutsättningar efter viss tid kan komma att helt eller delvis eftergivnas. Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande att göra sådana eftergivanden.

Utöver dessa lån till Svenskt Stål förutsätts betydande kapitalinsatser för att Statsföretag/NJA och Gränges skall kunna medverka till bolagsbildningen. I Oxelösunds järnverk och i NJA har under senare år gjorts betydande investeringar vilket föranlett motsvarande höjningar av anläggningarnas bokförda värden. I Domnarvet däremot har anläggningarna kunnat moderniseras och underhållas utan att dess värden i balansräkningen i nämnvärd grad har behövt höjas. När de berörda företagens stålverk och andra anläggningar lämnas som apportegendom till Svenskt Stål uppstår förluster i Gränges och NJA på grund av att anläggningarnas planmässiga restvärde överstiger de 700 milj. kr. som apportegenden värderats till.

Den förlust som uppstår i Gränges vid överföringen av stål- och gruvarörelserna till Svenskt Stål föreslås täckas på följande sätt.

Utöver stål- och gruvrörelserna avses Gränges järnvägsrörelse, TGOJ, överföras till Svenskt Stål. Ersättningen härför har överenskommit vara 480 milj. kr. För att Svenskt Stål skall kunna betala TGOJ behöver bolaget ett särskilt bidrag av staten i form av ett skuldebrev på 340—350 milj. kr. att användas som köpeskilling vid förvärvet av TGOJ. Skulden bör löpa med 8,25 % ränta och återbetalas under en tolvårsperiod. Med järnvägsrörelsen följer en pensionsskuld, som är hänförlig till personal som är eller har varit anställd vid TGOJ och som uppgår till högst 140 milj. kr. Genom att överta pensionsskulden erlagger Svenskt Stål återstoden av ersättningen för TGOJ. Beloppen för pensionsskulden och i skuldebrevet skall sammantagna uppgå till 480 milj. kr.

Genom koordinationsavtal av år 1951 jämte vissa andra avtal rörande trafiksamverkan upprätthåller Gränges TGOJ och statens järnvägar samtrafik. Koordinationsavtalet, som löper med tre års uppsägningstid, är i vissa delar inaktuellt. En anpassning av avtalet till nu rådande förhållanden kan därför behövas. Jag förutsätter att Svenskt Stål och statens järnvägar träffar överenskommelse om villkoren i ett förnyat koordinationsavtal jämte andra avtal om trafiksamverkan baserat på de riktlinjer som är angivna i prop. 1951: 177, vilken proposition ligger till grund för nu gällande koordinationsavtal.

Även hos NJA uppstår förlust då dess stålrörelse förs över till Svenskt Stål som apportegendom och värderas till 700 milj. kr. I skrivelse från Statsföretag den 6 december 1977 lämnas bl. a. en redogörelse för de nettotillskott till NJA som behövs till följd av förlusten i NJA:s balansräkning samt det tillskott som behövs för att utjämna skillnaden mellan värdet av aktierna i NJA i Statsföretags balansräkning och NJA:s egna kapital efter avskrivning av Stålverk 80. Det behövliga tillskottet bör enligt Statsföretag lämnas i form av skuldebrev till Statsföretag som ger NJA motsvarande ägartillskott.

Den bokföringsförlust som uppstår i NJA:s balansräkning uppgår till 505 milj. kr. och utgör skillnaden mellan bokfört värde och de 700 milj. kr. som anläggningarna har värderats till vid överföringen till Svenskt Stål.

I Statsföretags balansräkning är värdet av aktierna i NJA upptaget till 450 milj. kr. Till följd av avskrivning av Stålverk 80 kommer NJA:s egna kapital att med 131 milj. kr. understiga det upptagna värdet i Statsföretags balansräkning.

NJA:s förlust år 1977 beräknas uppgå till 390 milj. kr. Värderingen av de varulager som skall säljas till Svenskt Stål är ännu inte klar, varför det f. n. inte är möjligt att konstatera om förlust kommer att uppstå vid denna försäljning. Enligt vad jag har erfarit kan förlusten vid försäljningen av varulagret uppgå till högst 75 milj. kr. Efter upplösning av 1977 års förlust väntas 355 milj. kr. återstå av de 1 800 milj.

kr. som enligt statsmakternas beslut (prop. 1976/77: 57, NU 1976/77: 21, rskr 1976/77: 152) lämnades som kapitaltillskott till NJA. Från summan av 505 milj. kr. och 131 milj. kr. skall således nämnda 355 milj. kr. dras av, varefter återstår ett behov av 281 milj. kr. i kapitaltillskott. Såsom villkor för bildandet av Svenskt Stål gäller att NJA erhåller behövtillskott av staten. Detta avses ske genom att staten utfärdar ett skuldebrev till Statsföretag. Skuldebeloppet kan utöver nämnda 281 milj. kr. behöva, av skäl som jag nyss nämnt, ökas med högst 75 milj. kr., alltså komma att uppgå till högst 356 milj. kr. För skuldebrevet avses gälla i huvudsak samma villkor som för skuldebrevet till Svenskt Stål. För de båda skuldebreven på sammantaget högst 706 milj. kr. skall amorteringar och räntor betalas första gången under budgetåret 1978/79. För detta behövs högst 104 milj. kr. Medel bör alltså anvisas härför.

Statsföretag skall, utöver apportegendom bestående av NJA:s stål-rörelse, betala 700 milj. kr. kontant för att sammanlagt erhålla 50 % av aktierna i Svenskt Stål. Statsföretag saknar medel för att göra denna aktieteckning. Staten bör därför tillföra Statsföretag 700 milj. kr., varav 350 milj. kr. i form av aktieteckning och 350 milj. kr. såsom bidrag.

Av den redogörelse jag här har lämnat framgår att staten föreslås göra betydande finansiella insatser. Denna medverkan är som nämnts en förutsättning för sammanförandet av landets tre största stålverk till ett företag. Jag anser denna åtgärd vara av sådan vikt för vårt lands möjligheter att på sikt erhålla en konkurrenskraftig stålindustri att den motiverar de statliga finansiella insatserna. Jag har ingen erinran mot att finansieringen sker i den omfattning och i de former som föreslagits. Företagen saknar själva möjligheter att skjuta till det kapital som behövs.

Enligt konsortialavtalet kan Stora Kopparberg och Gränges efter år 1982 kräva inlösen av sina aktier. Statsföretag har för sin medverkan till bildandet av Svenskt Stål har ställt som villkor att staten utfäster sig att säkerställa att Statsföretag kan fullgöra sina förpliktelser vad avser inlösen av aktier enligt konsortialavtalet.

Utbetalningen av statliga lån m. m. som behövs för att bilda Svenskt Stål beräknas fördela sig på budgetåren 1977/78—1981/82 på följande sätt.

Förändringar i produktionsinriktning och andra åtgärder för att höja effektiviteten i Svenskt Stål kommer enligt den förut nämnda prognosen att medföra att personalen under den närmaste femårsperioden behöver minskas med ca 4 000 personer. Svenskt Stål avser att genomföra ett omfattande utbildningsprogram och andra åtgärder för att stärka möjligheterna för den personal som berörs att erhålla nya arbetsuppgifter.

Kostnaderna för dessa åtgärder för övertalig personal har av par-

	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82
Bidrag till Statsföretag för nyemission i Svenskt Stål	700				
Ersättning för övertagande av TGOJ från Gränges					
Revers på 340—350 milj. kr. (12 års återbetalningstid, 8,25 %)	ca	51	46	45	43 etc.
Kapitaltillskott till Statsföretag i form av revers på 356 milj. kr. (15 års återbetalningstid, 8,25 %)	ca	53	51	50	48 etc.
Lån till Svenskt Stål med villkorlig återbetalning högst 1 800 milj. kr. (rekonstruktionslån)	ca 700	ca 200	ca 400	ca 300	200
Investeringslån till Svenskt Stål 1 300 milj. kr. (strukturlån)	200	700	400	—	—
	ca 1 600	ca 1 005	ca 900	ca 400	ca 290

terna uppskattats till ca 600 milj. kr. under den period som omfattas av prognosen.

Svenskt Stål kommer under de första verksamhetsåren inte att ha resurser att i den omfattning som krävs kunna genomföra nämnda åtgärder för övertalig personal i bolaget.

Statsmakterna har nyligen beslutat om särskilt sysselsättningspolitiskt stöd inom stålindustrin m. m. (prop. 1977/78: 59, AU 1977/78: 17, rskr 1977/78: 85). Detta stöd är avsett att komplettera de resurser som företagen själva besitter och på så sätt göra det möjligt för företagen att bedriva en personalpolitik som syftar till en omställning i för samhället acceptabla former.

De sålunda beslutade arbetsmarknadspolitiska insatserna kan beräknas motsvara endast en del av de i prognosen upptagna kostnaderna för övertalig personal. Under ett inledande skede bör resterande del av dessa kostnader kunna bestridas med medel ur rekonstruktionslånet. Bolaget bör som underlag för beräkningar av de arbetsmarknadspolitiska insatser som behövs för ändamålet precisera sina kostnader för övertalig personal.

Statliga insatser kan komma att behövas även för att upprätthålla sysselsättningen i de berörda kommunerna. Om medel, utöver dem som anvisats för Svenskt Stål och för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, skulle komma att behövas för detta ändamål får förslag härom anmälas särskilt.

Gruvhanteringen har gamla traditioner främst i Bergslagen och har haft stor betydelse för utvecklingen av regionens näringsliv. Ett högt

tekniskt kunnande är kännetecknande för dem som arbetar i denna bransch. De mellansvenska gruvorna står inför omfattande strukturförändringar som väntas leda till minskande produktion och färre produktionsenheter. Till övervägande del avses dessa gruvor ingå i Svenskt Stål.

Jag anser det angeläget att det kunnande som finns i Mellansverige vad gäller malmproduktion bibehålls. Det bör finnas goda möjligheter att uppnå en sådan struktur och konkurrenskraft att den mellansvenska stålindustrin utan nackdel kan förses med järnmalm från gruvor i Mellansverige. LKAB bör, om detta visar sig lämpligt, i första hand tillgodose malmefterfrågan från NJA och utlandet.

Jag finner det önskvärt att Svenskt Stål och andra berörda företag i samarbete med de anställda och samhället tar initiativ till en långsiktig planering av den mellansvenska gruvindustrins struktur. Jag bedömer det vara av särskilt intresse att en undersökning görs av samordningsfördelarna inom gruvindustrin i Mellansverige.

Handelsstålverk och järnmalmgruvor sysselsätter i landet som helhet ca 28 000 personer. Det motsvarar omkring 3 % av den totala industrissysselsättningen. Den omvandling av stålindustrins struktur som nu avses genomföras får betydande regionala effekter. Handelsstålföretag är dominerande på arbetsmarknaden i Luleå, Oxelösund, Borlänge, Boxholm och Smedjebacken. I dessa kommuner kommer en ev. neddragning inom stålindustrin att behöva mötas med sysselsättningsskapande åtgärder.

Gruvindustrin har på flera orter en stor betydelse för sysselsättningen. Samhället bör vara berett att så långt möjligt bidra till att sysselsättningen hålles uppe i de orter som berörs av förändringar i gruvindustrins struktur. Länsstyrelserna har gjort en regional utvärdering av konsekvenserna av omvandlingen inom stål- och gruvindustrierna. Länsstyrelserna har därvid dels beräknat konsekvenserna för den regionala utvecklingen mot bakgrund av stålbranschutredningarnas bedömningar, dels belyst hur denna utveckling kan påverka möjligheterna att uppnå de regionalpolitiska målen. Länsstyrelserna har också redovisat förslag till åtgärder. Med hänsyn till osäkerheten i utvecklingen har dock förslagen blivit av ganska allmän karaktär. De åtgärder som har föreslagits bör kunna utvecklas vidare och konkretiseras. Arbetet bör bedrivas på länsnivå och styras av verksamhet på central nivå. Regeringen har därför uppdragit åt länsstyrelserna i de län som berörs främst av problemen inom stålbranschen och gruvindustrin att bilda samverkansgrupper. För att föra länsnivåns förslag vidare och göra snabba beslut möjliga har jag förstärkt etableringsdelegationen inom industridepartementet. Härigenom bör arbetsmarknads- och regionalpolitiska insatser när det gäller att lösa sysselsättningsproblem i orter med stål- eller gruvindustri kunna samordnas inom såväl länen som regeringens kansli.

I handelsstålsutredningens betänkande föreslås en produktuppdelning mellan de mindre handelsstålverk som inte kommer att ingå i Svenskt Stål. I utredningen förutsätts också att NJA och Domnarvet upphör med viss produktion som ingår i de mindre verkens produktionsprogram.

Stålotsgruppen har berett de mindre stålverken tillfälle att lämna synpunkter på handelsstålsutredningens förslag. I huvudsak delar de utredningens allmänna bedömningar, men anser att handelsstålsutredningens beräkning av marknadsutrymmet är för optimistisk. Verken föreslår därför att strukturförändringarna inom branschen skall gå längre än vad utredningen föreslår. Tillverkning av vissa produkter bör koncentreras vilket medför avveckling av produkter vid en rad stålverk. De mindre stålverken anser att det behövs statlig finansiell medverkan till strukturförändringarna.

De mindre handelsstålverken har hittills kunnat upprätthålla sin konkurrenskraft genom sitt kunnande och sin till största delen moderna produktionsutrustning. Jag finner det angeläget att dessa verk även i framtiden kan bevara sin konkurrenskraft. Detta förutsätter emellertid att nödvändiga strukturåtgärder genomförs och att deras intressen inte åsidosätts genom åtgärder från Svenskt Stål, som bildas under statlig finansiell medverkan.

I de villkor som gäller för att Svenskt Stål från staten skall erhålla ett rekonstruktionslån har angetts att bolaget under rekonstruktionsperioden skall vidtaga strukturella åtgärder i samråd med handelsstålsindustrin i övrigt. Syftet härmed är att undvika att Svenskt Stål vidtar åtgärder som förorsakar väsentliga problem för andra svenska produktionsenheter inom branschen. Bolaget bör årligen till industridepartementet lämna en redogörelse för sin planering och utveckling. På så sätt kan en uppföljning göras av hur villkoren för lånet uppfylls.

En samrådsgrupp har på initiativ av stålotsgruppen bildats för att ta upp strukturfrågor inom branschen. I gruppen finns också företrädare för Svenskt Stål.

Jag ser positivt på de initiativ till strukturförändringar som tas och som är nödvändiga för att skapa konkurrenskraftiga enheter inom branschen. Samhället bör vid behov så långt möjligt medverka till att underlätta dessa förändringar inte minst i fråga om dess verkningar för berörda kommuner och de anställda.

De problem som svensk handelsstålsindustri brottas med hänger till stor del samman med de stordriftsfördelar som är förknippade med nuvarande processteknik. Det är sålunda mycket angeläget att utveckla nya metoder för stålframställning, som är bättre anpassade för tillverkning i mindre anläggningar.

Som jag frambållit i prop. 1977/78: 47 om åtgärder för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålsindustrin och stålgljuteriindustrin

torde ökade FoU-insatser vara nödvändiga om svensk specialstålsindustri skall kunna hävda sig internationellt. Avgörande för den svenska specialstålsindustrins framtid är utvecklingen av nya produkter.

Den snabba tekniska utvecklingen hos avnämarna, behovet av att kunna utnyttja mer förorcnade råvaror liksom införandet av mer miljövänliga och energisnåla processer kommer att kräva en fortsatt långsiktig satsning på sådan forskning som behövs som bas för kvalitets- och produktutveckling av järn- och stålprodukter.

Företagen inom stålindustrin har i många fall egen forskning och utveckling av hög kvalitet. Bildandet av Svenskt Stål möjliggör att forskning vid de tre största handelsstålverken i Sverige bättre kan samordnas och effektiviseras. Svenskt Stål tillförs betydande statliga resurser och bör därför på egen hand kunna bedriva en stor del av den långsiktiga forskning och utveckling som är nödvändig.

Även de mindre svenska stålföretagen behöver bedriva långsiktig forskning, i synnerhet när det gäller nya processer.

Inom STU har utarbetats ett flerårigt forsknings- och utvecklingsprogram med förslag till ökade insatser inom järn- och stålområdet. Statsrådet Johansson avser enligt vad jag erfarit att våren 1978 lägga fram förslag rörande statliga insatser inom forsknings- och utvecklingsområdet. I detta sammanhang kommer också det av STU föreslagna programmet att behandlas.

Jag övergår nu till att redogöra för Stålverk 80-projektet.

Av en rapport från NJA i februari 1977 framgår att marknadsförutsättningar för närvarande saknas för att genomföra Stålverk 80-projektet. NJA har med stöd av egna och internationella marknadsundersökningar visat att de marknadsförutsättningar som låg till grund för det ursprungliga Stålverk 80-projektet inte längre föreligger. Efter beslut år 1976 i NJA:s och Statsföretags styrelser fick projektet en ändrad inriktning. Det har efter ingående undersökningar visat sig att det inte heller finns företagsekonomiska förutsättningar att genomföra projektet i den ändrade utformningen.

Den svenska handelsstålsindustrin står som jag tidigare framhållit inför en besvärlig omställningsperiod som kräver stora ekonomiska insatser. I förhållande till marknadsförutsättningarna råder en betydande överkapacitet. Kapacitetsneddragningar och sysselsättningsminskningar bedöms bli ofrånkomliga. Om i ett sådant läge en ytterligare kapacitet om 2,5 milj. ton togs i drift, skulle situationen i branschen självfallet förvärras högst allvarligt. Både kraftiga förluster för det nya stora stålverket och en forcerad utslagning med därav följande kapitalförluster inom de nuvarande verken framstår som sannolika konsekvenser.

Jag vill också erinra om att Stålverk 80 skulle ha krävt omfattande kapitalinsatser. Trots detta skulle sysselsättningen i Luleå-området inte ha frigjorts från, utan bundits ännu hårdare vid en industri med osäkra framtidsutsikter.

Med hänsyn till det anförda anser jag att ett fullföljande av projektet f. n. är helt oralistiskt.

Kostnaderna för Stålverk 80 har varit betydande. Då det nu är i högsta grad osäkert om och när ett stålverksprojekt kan genomföras bör enligt min mening de kostnader som uppkommit nu slutligt regleras.

NJA beräknar att bolagets kostnader för projektet när det helt har avvecklats kommer att uppgå till 439 milj. kr. Av detta belopp har 227 milj. kr. använts för att iordningsställa ett industriområde för Stålverk 80 samt 123 milj. kr. för konsultuppdrag och uppbyggande av projektorganisationen. Vidare har 15 milj. kr. använts till att uppföra ett projektkontor. 22 milj. kr. utgör projektets andel av kostnaderna för NJA:s centrala administration. Resterande 50 milj. kr. fördelar sig på bl. a. hyror, kontorskostnader, anställningskostnader m. m. I dessa 50 milj. kr. ingår även krav från militärbefälhavaren i Övre Norrlands militärområde om 3,2 milj. kr. för ökade försvarskostnader.

Luleå kommun har enligt avtal med NJA utfört vissa arbete föranleda av Stålverk 80, såsom hamnanläggningar, vägar, va-ledningar m. m. Kommunen skulle så snart stålverksprojektet var klart få ersättning för sina kostnader. Ett uppskjutande av Stålverk 80 medför att den beräknade ersättningen också skjuts på framtiden. För att täcka en del av kommunens kostnader har NJA träffat en preliminär överenskommelse med kommunen att förvärva en del av hamnanläggningarna i befintligt skick och till kommunens självkostnad. Ett fullföljande av överenskommelsen innebär att Luleå kommun får närmare 105 milj. kr. av sina kostnader täckta. Enligt överenskommelsen skall NJA också förvärva ett tidigare iordningställt område som nu används som kolupplag för koksverket för 33 milj. kr. Ersättningen till kommunen för markförvärvet skulle därmed uppgå till sammanlagt 138 milj. kr.

Jag vill erinra om att regeringen tidigare denna dag i proposition föreslår en särskild ersättning till kommunen och dess företag för vissa investeringar som har samband med Stålverk 80.

NJA:s egna kostnader för Stålverk 80-projektet och för att fullfölja avtalet med Luleå kommun uppgår enligt bolagets beräkningar till 577,2 milj. kr. Till detta belopp kommer fastighetsskatt på 0,5 milj. kr., varför totalkostnaden blir 577,7 milj. kr.

Projektet har hittills finansierats genom att staten via Statsföretag ökat NJA:s egna kapital med 350 milj. kr., varav 200 milj. kr. har tillförts aktiekapitalet och 150 milj. kr. reservfonden. Ränteintäkterna på dessa medel beräknas uppgå till 43,2 milj. kr. För att täcka NJA:s kostnader för Stålverk 80-projektet och avtalet med Luleå kommun har Statsföretag hemställt att staten lämnar ett bidrag på skillnaden mellan 577,7 milj. kr. och 393,2 milj. kr., dvs. 184,5 milj. kr.

Jag anser att staten bör påtaga sig det ekonomiska ansvaret för de

kostnader som är en direkt följd av Stalverk 80-projektet. Varken Statsföretag eller NJA har f. n. möjlighet att medverka till att täcka projektkostnaderna. Staten bör därför lämna ett bidrag till Statsföretag för att täcka de kostnader för projektet och avtalet med Luleå kommun som återstår efter tidigare erhållet bidrag på 350 milj. kr. och ränteintäkterna på 43,2 milj. kr.

Jag förordar att staten lämnar Statsföretag ett bidrag på 181,3 milj. kr. för avveckling av projektet Stålverk 80. I detta belopp har jag inte räknat in kravet från militärbefälhavaren i Övre Norrlands militärområde om 3,2 milj. kr. för ökade försvarskostnader. En del av kostnaderna för projektet utgörs av en beräkning av avvecklingskostnaderna. Denna beräkning är av naturliga skäl osäker. Kostnaden avses därför i varje enskilt fall granskas innan bidraget utbetalas.

Genom detta bidrag samt bidrag till Luleå kommun som har behandlats i särskild proposition tidigare denna dag får kostnaderna för Stålverk 80 anses vara slutligt reglerade.

Statsmakterna beslöt våren 1976 att tillföra NJA 275 milj. kr. i ökat kapital och 175 milj. kr. som lån. Dessa medel har hittills inte utbetalats. De är avsedda att användas för fortsatta investeringar i Stålverk 80. Då projektet skjuts på framtiden kommer dessa investeringsmedel om sammanlagt 450 milj. kr. inte att tagas i anspråk.

13 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att på villkor som angivits i det föregående utfärda skuldebrev till
 - a) Statsföretag AB på högst 356 000 000 kr.,
 - b) ett nytt handelsstålsbolag på högst 350 000 000 kr.,
2. medgiva att staten utfäster sig att säkerställa Statsföretag AB:s möjligheter att fullgöra sina förpliktelser enligt konsortialavtal mellan parterna i ett nytt handelsstålsbolag.
3. till *Bidrag till Statsföretag AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 531 300 000 kr.,
4. till *Teckning av aktier i Statsföretag AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 350 000 000 kr.,
5. till *Lån till ett nytt handelsstålsbolag för rekonstruktionsändamål* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 700 000 000 kr.,
6. till *Lån till ett nytt handelsstålsbolag för investeringsändamål*

- på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 200 000 000 kr.,
7. till *Lån till ett nytt handelsstålsbolag för rekonstruktionsändamål* för budgetåret 1978/79 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 200 000 000 kr.,
 8. till *Lån till ett nytt handelsstålsbolag för investeringsändamål* för budgetåret 1978/79 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 700 000 000 kr.,
 9. till *Betalning av ränta och amortering på statens skulder till Statsföretag AB och ett nytt handelsstålsbolag* för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 104 000 000 kr.,
 10. bemyndiga regeringen att helt eller delvis eftergiva lån för rekonstruktionsändamål till ett nytt handelsstålsbolag.

14 Beslut

Regeringen ansluter sig till fördragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som fördraganden har lagt fram.

Bilaga 1

De svenska handelsstålverken och deras storlek

Företag	Råståls- kapacitet 1977, 1 000 ton	Antal anställda 1975/76	Omsätt- ning 1975, milj. kr
<i>De tre stora</i>			
Domnarvets Jernverk	1 150	6 145	1 300
Norrbottnens Järnverk (NJA)	1 700	4 985	968
Gränges Oxelösunds Järnverk	1 200	3 750	993
	4 050	14 880	3 261
<i>Övriga</i>			
Boxholms AB	120	840	294
Boxholm	(70)	(620)	-
Horndal	(50)	(220)	-
Gullspångs Elektrokemiska AB ^a	40	50	19
Hallstahammars AB	90	450	99
Halmstads Järnverks AB	280	1 140	299
Kockums Jernverk ^a	120	200	70
Smedjebackens Valsverks AB	300	1 115	265
AB Qvarnshammars Jernbruk	-	90	40
	950	3 885	1 086
Totalt	5 000	18 765	4 347

^a Uppgifterna avser enbart tillverkningen av handelsstål.

Källa: Uppgifter från resp. företag.

Källa: SOU 1977: 15.

Bilaga 2

Beräknad produktion i stångvalsverken 1985

1 000 ton

Företag	Grovverk		Mediumverk		Finverk		Summa	
	Max.	Min.	Max.	Min.	Max.	Min.	Max	Min.
Boxholm			85	85	100	100	185	185
Domnarvet					200	200	200	200
Hallstahammar			30	-	115	-	145	-
Halmstad					250	250	250	250
Hällefors			80	100	40	20	120	120
NJA	700	400					700	400
Smedjebacken			105	105	140	140	245	245
Qvarnshammar					30	30	30	30
Summa	700	400	300	290	875	740	1 875	1 430

Källa: SOU 1977: 15.

Råstålsförsörjningen 1985 enligt maximalalternativet

1 000 ton

	Domn- arvet	NJA	Oxclö- sund	Mindre verk	Summa
<i>Produktion av handels- färdigt stål</i>					
Platta produkter	1 200		850		2 050
Stångprodukter	200	700		1 000	1 900
Summa	1 400	700	850	1 000	3 950
<i>Behov av flytande stål</i>	1 650	880	1 170	1 250	4 950
<i>Produktion av råstål</i>					
Syrgaskonvertrar		1 500	1 800		3 300
Elektrognar	400	200		650	1 250
Martinugnar				170	170
Summa	400	1 700	1 800	820	4 720
<i>Överskott/underskott</i>	-1 250	+ 820	+ 630	- 430	- 230 ^a

^a Import från Koverhar.

Källa: SOU 1977: 15.

Råstålsförsörjningen 1985 enligt minimalalternativet

1 000 ton

	Domnarvet	NJA	Oxelösund	Mindre verk	Summa
<i>Produktion av handelsfärdigt stål</i>					
Platta produkter	1 200		600		1 800
Stångprodukter	200	400		860	1 460
Summa	1 400	400	600	860	3 260
<i>Behov av flytande stål</i>	1 650	550	850	1 000	4 050
<i>Produktion av råstål</i>					
Syrgaskonverterar		1 470	1 200		2 670
Elektrougnar	400	100		650	1 150
Martinugnar	-	-	-	-	-
Summa	400	1 570	1 200	650	3 820
Överskott/underskott	-1 250	+ 1 020	+ 350	- 350	- 230 ^a

^a Import från Koverhar.

Källa: SOU 1977: 15.

Beräknade sysselsättningsförändringar inom handelsstålsindustrin 1975/76—1985 enligt maximalalternativet

Företag	Antal anställda		Förändring 1978-85			Antal anställda 1985
	1975/76	1978 ^a	Metal-lurgi	Valsverk	Summa	
Domnarvet	6 145	5 660	-1 700	-210	-1 910	3 750
NJA	4 985	3 985		-150	-150	3 835
Oxelösund	3 750	3 750	+ 275		+ 275	4 025
Boxholm	620	620	-130		-130	490
Horndal	220	220	-70	-150	-220	-
Hallstahammar	450	450	-70		-70	380
Halmstad	1 140	1 140				1 140
Gullspång ^b	50	50				50
Kockums ^b	200	200				200
Smedjebacken	1 115	1 115				1 115
Qvarnshammar	90	90				90
Summa	18 765	17 280	-1 695	-510	-2 205	15 075

^a Beräknat antal efter beslutade rationaliseringar.^b Uppgifterna avser endast tillverkningen av handelsstål.

Källa: SOU 1977: 15.

Utdrag ur bolagsbildningsavtal

Gränges AB, nedan kallat Gränges, Norrbottens Järnverk AB, nedan kallat NJA, och Stora Kopparbergs Bergslags AB, nedan kallat Stora Kopparberg, bedriver samtliga tillverkning av handelsstål, Gränges vid Oxelösunds Järnverk i Oxelösund, NJA vid Norrbottens Järnverk i Luleå och Stora Kopparbergs vid Domnarvets Jernverk i Borlänge. Gränges och Stora Kopparberg bedriver dessutom gruvrörelse, Gränges i Grängesberg och Stråssa och Stora Kopparberg i Blötberget, Danne-mora, Grängesberg (Risberg), Håksberg och Vintjärn. Härutöver driver Gränges i Stråssa ett mineralprocesslaboratorium.

Mellan Gränges, NJA och Stora Kopparberg, i det följande gemensamt benämnda Parterna, har träffats följande avtal om tillskapandet av ett gemensamt aktiebolag, nedan kallat Bolaget, med uppgift att övertaga vissa tillgångar hänförliga till Parternas ovannämnda rörelser, nedan sammanfattningsvis kallade Rörelserna, och att på basis av nämnda tillgångar fortsätta att driva dessa Rörelser. Avsikten är att Bolaget jämväl skall överta de av Gränges och vissa av dess dotterbolag inom företagsenheten TGOJ bedrivna järnvägsrörelsen på sträckan Ludvika—Oxelösund (med förgreningar till Köping och Kolbäck) och tillhörande hamn- och speditjonsrörelse i Oxelösund, nedan sammanfattningsvis kallat TGOJ-rörelsen.

Samtidigt med detta avtal har NJA och Statsföretag AB, nedan kallat Statsföretag, träffat avtal om överlåtelse av aktierna i Bolaget till Statsföretag samt Parterna och Statsföretag träffat ett konsortialavtal om samarbetet i Bolaget, nedan kallat Konsortialavtalet.

1 Bakgrund

Föreliggande avtal har tillkommit mot bakgrund av den djupa konjunkturedgång som världens stålindustri befunnit sig i sedan 1975 med överkapacitet, låga priser och starkt försämrad lönsamhet som kännetecken. Den allvarliga kris som till följd härav har drabbat den svenska handelsstålindustrin har förvärrats av att dennas konkurrensförmåga i förhållande till andra länders stålindustrier alltmer försämrats sedan mitten av 1960-talet. Syftet med att i enlighet med detta avtal sammanföra de tre största handelsstålverken i Sverige och med dessa sammanhängande rörelser inom ett bolag är att möjliggöra sådana strukturella förändringar att ett konkurrenskraftigt och lönsamt stålföretag kan skapas med möjligheter att fortleva i framtiden. En förutsättning härför och för detta avtal är det finansiella stöd från staten och de dispenser från vissa skatter och avgifter som närmare anges nedan.

2 Bolaget

2.1 Allmänt

Som bolag för ovan angivna ändamål skall användas ett av Gränges ägt vilande bolag, Aktiebolaget Nordsvenska Malmfält (firman ändrad

till SSAB Svenskt Stål Aktiebolag enligt beslut som ännu ej registrerats hos Patent- och registreringsverket), vilket har ett aktiekapital på 2 500 000 kronor fördelat på 25 000 aktier vardera på nominellt 100 kronor och med lika rättigheter i Bolaget samt en reservfond på 3 000 kronor. Bolagets tillgångar består av en fordran på Gränges till ett belopp av 2 503 000 kronor.

Gränges förbinder sig att till Stora Kopparberg överläta 6 250 aktier och till NJA 12 500 aktier i Bolaget för ett pris av 625 750 kronor respektive 1 251 500 kronor mot att Stora Kopparberg övertager betalningsansvaret för 625 750 kronor och NJA betalningsansvaret för 1 251 500 kronor av Gränges ovannämnda skuld till bolaget. Aktierna skall överlämnas till Stora Kopparberg och NJA den 1 januari 1978 transporterade in blanco jämte tillhörande talonger och kuponger. Parterna kommer härrefter att äga aktier i bolaget i följande proportioner.

Gränges	25 %
NJA	50 %
Stora Kopparberg	25 %

Gränges förbinder sig att upprätta och stämpelbelägga vederbörliga avräkningsnotor. Fondstämpeln skall betalas av Stora Kopparberg och NJA.

Gränges garanterar att den balansräkning för Bolaget per den 31 december 1976 som överlämnats till Stora Kopparberg och NJA riktigt återger Bolagets ställning vid denna tidpunkt och att denna ställning kommer att vara oförändrad den 1 januari 1978.

Skulle detta avtal till följd av bristande uppfyllelse av något av de villkor som anges i punkt 19 nedan icke bli gällande skall ovannämnda försäljning av aktier till Stora Kopparberg och NJA återgå.

2.2 Ökning av aktiekapitalet i Bolaget

Sedan Parterna blivit aktieägare i Bolaget i de proportioner som anges i punkt 2.1 ovan skall aktiekapitalet i Bolaget ökas till 2 000 000 000 kronor genom tecknande av 19 975 000 nya aktier vardera på nominellt 100 kronor och med lika rättigheter i Bolaget. Av de nya aktierna skall Parterna ha rätt och plikt att teckna, Gränges 4 993 750 aktier (25 %), NJA 9 987 500 aktier (50 %) och Stora Kopparberg 4 993 750 aktier (25 %). Aktierna skall tecknas till en kurs per aktie som innebär att vardera av Gränges och Stora Kopparberg för de av dem tecknade aktierna skall betala 699 374 250 kronor och NJA för de av NJA tecknade aktierna 1 398 748 500 kronor. Härigenom kommer efter nyemissionen Bolagets reservfond att uppgå till 800 000 000 kronor.

2.3 Betalning av nya aktier

Gränges och Stora Kopparberg skall betala sina aktier genom att kvitta sina respektive skulder på grund av aktieteckningen mot 699 374 250 kronor av sina respektive fordringar mot Bolaget enligt punkt 15.2 nedan.

NJA skall betala sina aktier genom att *dels* kvitta sin skuld på grund av aktieteckningen mot 699 374 250 kronor av NJA:s fordringar mot Bolaget enligt punkt 15.2 nedan, *dels* erlägga kontant 699 374 250 kronor.

Nyemissionen i Bolaget skall genomföras så snart ske kan efter Överlåtelsedagen, definierad enligt punkt 3 nedan. Samtidigt därmed skall NJA lösa sin återstående skuld till Bolaget på 625 750 kronor. Den dag inbetalning av det nyemitterade aktiekapitalet sker kallas nedan Inbetalningsdagen.

— — —

3 Bolagets förvärv av egendom m. m. från Parterna

Till fullföljande av avtalets syfte skall Bolaget den 1 april 1978, eller den tidigare eller senare dag varom Parterna kan enas, nedan kallad Överlåtelsedagen, med retroaktiv verkan från den 1 januari 1978 från Parterna eller i förekommande fall deras dotterbolag förvärva nedan under 3.1—3.3 angiven egendom. I den mån den överlåtna egendomen utnyttjats som säkerhet för lån eller andra förbindelser är förutsatt att såvida annat icke sägs i detta avtal eller avtal mellan Bolaget och någon av Parterna säkerheterna skall utbytas så att den överlåtna egendomen icke belastas därav.

Parterna garanterar att träffandet och fullföljandet av detta avtal icke står i strid med någon förpliktelse. Parten har gentemot tredjeman enligt avtal, låneinstrument eller annan överenskommelse. Skulle krav riktas mot Bolaget skall Parten hålla Bolaget skadeslöst.

3.1 Förvärv från Gränges och NJA

- 3.1.1 fast egendom hänförlig till Rörelserna i form av mark, fabriksbyggnader och bostadshus enligt särskilda såsom *bilagor 2—3* härvid fogade köpekontrakt
- 3.1.2 all utrustning för Rörelserna såsom maskiner, apparater, instrument, verktyg, truckar och andra fordon ävensom kontorsinventarier och möbler
- 3.1.3 utmål och inmutningar hänförliga till Gränges gruvrörelse enligt särskild såsom *bilaga 4* härvid fogade överenskommelse.

3.2 Förvärv från Stora Kopparberg

- 3.2.1 samtliga aktier i Stora Kopparbergs dotterbolag AB Doman, sedan Stora Kopparberg till detta bolag överlätit all Stora Kopparberg den 1 januari 1978 tillhörig egendom av det slag, som anges i punkterna 3.1.1—3.1.3. Förteckning över sådan till punkterna 3.1.1 och 3.1.3 hänförlig egendom redovisas i *bilagorna 5 och 6*.
- 3.2.2 den fordran Stora Kopparberg erhållit mot AB Doman till följd av nämnda överlåtelse.

Stora Kopparberg skall snarast efter Överlåtelsedagen upprätta balansräkning för AB Doman per Överlåtelsedagen. Denna balansräkning skall på tillgångssidan upptaga — till hos Stora Kopparberg den 31 december 1977 bokförda värden — de tillgångar som enligt 3.2.1 förvärvas från Stora Kopparberg jämte fordran på Stora Kopparberg på 51 411 kronor samt på skuldsidan aktiekapital uppgående till 50 000 kronor, reservfond och kvarstående vinst på sammanlagt 1 411 kronor samt skuld till Stora Kopparberg motsvarande köpeskillingen för de förvärvade tillgångarna.

I övrigt skall bestämmelserna i punkterna 9.1—9.4 — bl. a. vad avser garantier — i tillämpliga delar gälla även AB Doman.

3.3 Förvärv från Gränges, NJA och Stora Kopparberg

- 3.3.1 samtliga aktier och andelar i de dotterbolag, andra bolag och föreningar hänförliga till Rörelserna som anges i *bilaga 7*
- 3.3.2 samtliga patent, mönster, varumärken och ansökningar om sådana immaterialrätter hänförliga till Rörelserna och som förtecknats i *bilagorna 8—10*. Sådana kostnader för de förtecknade immaterialrätterna, som belöper på tiden före den 1 januari 1978, skall bäras av respektive Part under det att kostnaderna för tiden därefter skall bäras av Bolaget. I överlåtelsen av nämnda rättigheter ingår skyldighet för respektive Part att utfärda sådana särskilda överlåtelsehandlingar, som må erfordras för uppfyllande av formkraven i de olika länder, där patent erhållits eller sökts. Kostnaderna för överlåtelse av rättigheterna skall bäras av Bolaget.
- 3.3.3 all teknisk dokumentation hänförlig till Rörelserna såsom ritningar, rapporter, forskningsresultat, kunskaper och erfarenheter i övrigt, samt annat jämförligt material.
- 3.3.4 all kommersiell dokumentation hänförlig till Rörelserna såsom kundregister, marknadsstudier, broschyrer, kataloger samt kunskaper och erfarenheter i övrigt.

Parterna är överens att de i 3.3.2 angivna bilagorna av misstag kan ha kommit att utelämnat rättigheter som är hänförliga till Rörelserna och förbinder sig att vederlagsfritt överlåta jämväl sådana rättigheter till Bolaget.

5 Rörelsernas bedrivande under en övergångstid m. m.

5.1 Allmänna principer

Parterna är överens om att Rörelserna under tiden från detta avtals undertecknande t. o. m. den 31 december 1977 skall bedrivas på samma sätt som hittills. Beslut av större betydelse berörande någon av Rörelserna skall träffas först efter samråd mellan Parterna.

Fr. o. m. den 1 januari 1978 till Överlåtelsedagen skall Parterna på Bolagets uppdrag utan annan ersättning än vad som framgår nedan bedriva Bolagets rörelse med dels de tillgångar m. m. som skall överlåtas enligt detta avtal, dels den personal som enligt punkt 7 förutses bli verksam hos Bolaget. Parternas uppdrag för Bolaget skall fullgöras på sådant sätt att så långt praktiskt möjligt samma verkningar åstadkommes för Bolaget som skulle ha uppkommit om Bolaget redan fr. o. m. den 1 januari 1978 skulle ha drivit sin rörelse i egen regi med de Bolagets egna stabs- och företagsledande funktioner som kommer att träda i arbete fr. o. m. Överlåtelsedagen och således bortseende från de stabs- och företagsledande funktioner som Parterna utnyttjar för Rörelserna.

Personal och tillgångar m. m. som Bolaget skall överta på Överlåtelsedagen får fr. o. m. den 1 januari 1978 endast efter medgivande av Bolagets verkställande direktör utnyttjas för annat ändamål än för driften av Bolagets rörelse.

Bolaget skall på Överlåtelsedagen överta samtliga hos Part under tiden 1 januari 1978 fram till Överlåtelsedagen uppkomna rättigheter och skyldigheter inklusive tillgångar och skulder hänförliga till Bolaget.

Avräkning mellan Parterna och Bolaget skall ske per Överlåtelseda-

gen. Avräkningen syftar till att reglera likviditetsdifferensen mellan de in- och utbetalningar som respektive Part verkställt för Bolaget och som enligt god redovisningssed avser verksamheten för tiden fr. o. m. den 1 januari 1978 oberoende av om in- och utbetalningarna verkställs före eller efter nämnda dag.

I likviditetsdifferensen skall ingå avräkning som grundar sig på i punkt 16 angivna sidoavtal med däri intagna betalningsvillkor.

På medelvärdet av de likviditetsdifferenser, som föreligger på den första och sista dagen i varje månad eller motsvarande tillämplig redovisningsperiod respektive på Inbetalningsdagen skall utgå ränta efter en räntesats som med tre (3) procentenheter överstiger Riksbankens vid varje tidpunkt gällande diskonto. Ränta skall beräknas fram till den dag när reglering mellan Bolaget och Parterna skall ske i enlighet med vad i nästa stycket sägs.

Regleringen mellan Bolaget och Parterna av den sålunda uppkomna likviditetsdifferensen jämte ränta skall ske inom trettio (30) dagar från inbetalningsdagen. En förutsättning för regleringen är att avräkningen reviderats och godkänts av Bohlins Revisionsbyrå AB.

För att på bästa sätt beakta såväl Parts som Bolagets långsiktiga intressen skall beslut av större betydelse avseende Bolagets rörelse, vilket beslut ej kan uppskjutas till efter Överlåtelsedagen, fattas i enighet mellan Part och Bolaget. Kan enighet ej uppnås skall frågan med för Parterna och Bolaget bindande verkan avgöras genom majoritetsbeslut av Bolagets styrelseordförande, vice ordförande och verkställande direktör.

— — —

7 Personalfrågor

Bolaget skall erbjuda all den personal som är anställd i Rörelserna på orter där dessa Rörelser bedrivs anställning i Bolaget fr. o. m. Överlåtelsedagen enligt gällande kollektivavtal och i övrigt på för tjänstemän, arbetsledare och arbetare på Överlåtelsedagen gällande anställningsvillkor, varvid de anställda skall tillgodoräknas sin anställningstid hos respektive Part. Vidare skall Bolaget under en övergångsperiod erbjuda anställning i Bolaget åt de vid Gränges respektive Stora Kopparbergs huvudkontor och andra enheter anställda personer, som helt eller till huvudsaklig del är sysselsatta i Rörelserna. Detta skall dock endast gälla om Bolaget behöver sådan personal och ifrågavarande personal har erforderlig kompetens.

Upplupen semesterskuld per den 31 december 1977 för den personal som övergår i Bolagets tjänst skall övertagas av Bolaget. Belopp motsvarande skulden skall erläggas samtidigt som reglering sker av likviditetsdifferensen enligt punkt 5.

Bolaget skall per den 1 januari 1978 överta alla de lånefordringar som Parterna har mot personal, som övergår i Bolagets tjänst. Övertagandet av dessa fordringar skall ske på oförändrade villkor mot revers som av Bolaget löses inom 30 dagar från Inbetalningsdagen.

Bolaget och Parterna skall medverka till att Bolaget med friskrivande av Parterna senast den 30 juni 1978 övertar alla borgensförbindelser, som Parterna iklätt sig för personal som övergår i Bolagets tjänst och att detta sker på för låntagarna oförändrade villkor. Skulle någon borgensnär icke medge att Bolaget ersätter Part som borgensman skall Bolaget

gentemot Parten svara för vad denne kan komma att åläggas utge på grund av borgensåtagandet. Vad nu sagts skall även gälla borgen från Gränges Aktiestiftelse för de anställda till den del sådan borgen hänför sig till lån till personal som övergår i Bolagets tjänst.

Vad gäller personalens rätt att utnyttja sociala förmåner den haft hos tidigare arbetsgivare såsom semesterhem, jakt, fiske etc. skall uppgörelse träffas i särskild ordning i syfte att uppnå villkor överensstämmande med de villkor som gäller för personal som ej övergår till Bolaget.

— — —

11 Likvida medel samt fordringar och skulder hänförliga till Rörelserna

I Rörelserna per den 31 december 1977 befintliga likvida medel behålles av respektive Part. I den mån annat icke stadgas i detta avtal eller avtal mellan Bolaget och någon av Parterna skall respektive Part jämväl behålla de fordringar och skulder hänförliga till Rörelserna som uppkommit före den 1 januari 1978.

— — —

12 Varulager m. m. hänförligt till Rörelserna

Vad gäller överlåtelse till Bolaget av lager av råvaror, driftsförnödenheter, varor i arbete samt färdigprodukter hänförliga till Rörelserna har samtidigt med detta avtal träffats ett särskilt avtal mellan Parterna, vilket förutsätter att lagren överlåtes per den 1 januari 1978 och vilket anger de principer efter vilka dessa lager skall värderas i och för fastställande av det pris Bolaget skall betala för lagren.

Betalning av priset för lagren skall ske med 1/3 den 1 januari vart och ett av åren 1979, 1980 och 1981. De krediter Parterna sålunda lämnar Bolaget skall vara räntefria t. o. m. den 31 december 1978 och därefter löpa med en årlig ränta som med 3 procentenheter överstiger Riksbankens vid varje tid gällande diskonto. Räntan skall erläggas årsvis i efterskott.

För de belopp som förfaller till betalning den 1 januari 1979 skall Bolaget acceptera av Parterna på Bolaget dragna växlar per den 1 januari 1979. För övriga belopp skall Bolaget utfärda till respektive Part eller order ställda skuldebrev med villkor ifråga om ränta och löptid enligt föregående stycke. Vxlar och skuldebrev skall lyda på belopp enligt Parternas val intill ett sammanlagt belopp för envar Part motsvarande priset för det av Parten överlåtna lagret.

15 Köpeskillingar

15.1 Köpeskillingarnas storlek

Köpeskillingen för den i punkt 3 angivna egendomen skall vara:
för den av Gränges och dess dotterbolag överlåtna egendomen 700 000 000 kronor;

för den av NJA överlåtna egendomen 700 000 000 kronor;

för den av Stora Kopparberg överlåtna egendomen 700 000 000 kronor.

Köpeskillingens fördelning på respektive till Bolaget överlåtna tillgångsposter skall för godkännande tillställas Bolaget senast den 28 februari 1978. Bolaget skall icke utan vägande skäl vägra sådant godkännande.

15.2 Betalning av köpeskillingarna

Betalning av de i 15.1 angivna köpeskillingarna skall ske i form av reverser. Envar av Gränges, NJA och Stora Kopparberg skall därvid erhålla en revers lydande på 700 000 000 kronor för vilken betalning till ett belopp av 699 374 250 kronor skall ske i form av aktier i Bolaget på sätt i punkt 2.3 ovan sägs. Resterande belopp 625 750 kronor skall Bolaget äga kvitta mot Parternas skulder till Bolaget enligt vad i punkt 2.1 ovan sägs.

— — —

19 Villkor för detta avtals giltighet

Detta avtal är för sin giltighet beroende av

att NJA beviljas anslag från statens dels med 700 000 000 kronor för förvärv av 50 % av aktierna i Bolaget och för betalning av nya aktier i Bolaget enligt punkterna 2.1 och 2.3, dels med nu beräknade 530 000 000 kronor för täckandet av förlust vid försäljning av anläggningstillgångar till Bolaget enligt detta avtal.

att Bolaget beviljas den finansiering som staten förutsättes tillhandahålla enligt punkt 6 i Konsortialavtalet, nämligen rekonstruktionslån på tillhoppa högst 1 800 000 000 kronor och strukturlån på tillhoppa 1 300 000 000 kronor, samt

att Statsföretag erhåller utfästelser från staten som säkerställer Statsföretags möjligheter att fullgöra sina förpliktelser enligt Konsortialavtalet innebärande bl. a. att erforderliga medel kommer att ställas till Statsföretags förfogande för inlösen av aktier m. m.

Bilaga 4

Konsortialavtal

Gränges AB, nedan kallat Gränges, Norrbottens Järnverk AB, nedan kallat NJA, Statsföretag AB, nedan kallat Statsföretag, och Stora Kopparbergs Bergslags AB, nedan kallat Stora Kopparberg, i det följande gemensamt kallade Parterna, har denna dag träffat avtal om tillskapandet av ett gemensamt aktiebolag. Svenskt Stål AB, nedan kallat Bolaget, med uppgift att överta vissa tillgångar, hänförliga till Gränges, NJA:s och Stora Kopparbergs handelsstål- och gruvrörelser och att med iakttagande av det ansvar gentemot aktieägare, anställda och samhälle, som enligt lag och god sed åvilar Bolaget, bedriva nämnda rörelser efter affärsmässiga och företagsekonomiska principer. I detta ligger att i den mån statlig myndighet begär att Bolaget skall utföra insatser av arbetsmarknadspolitisk art Parterna utgår från att särskild ersättning skall begäras härför.

Det förutsättes, att NJA:s aktier i Bolaget så snart detta övertagit nämnda tillgångar överlättes av NJA till Statsföretag.

Mot denna bakgrund har Parterna träffat följande avtal om samarbete i Bolaget, i vilket aktiekapitalet inledningsvis kommer att ägas i nedanstående proportioner:

Gränges	25 %
Statsföretag	50 %
Stora Kopparberg	25 %

1 Bolagsordning

Bolaget skall ha den bolagsordning *bilaga 1¹* till detta avtal utvisar, dock må i samband med registreringen av densamma smärre formella jämkningar göras.

2 Styrelse och verkställande direktör

Styrelsen skall bestå *dels* av nio ledamöter utsedda av bolagsstämman med fyra suppleanter för dessa utsedda på samma sätt, *dels* av tre ledamöter utsedda av de anställda enligt lagen den 3 juni 1976 om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med tre suppleanter för dessa utsedda på samma sätt.

Av de av bolagsstämman valda ledamöterna och suppleanterna äger Statsföretag rätt att nominera fem ledamöter och två suppleanter och Gränges och Stora Kopparberg vardera två ledamöter och en suppleant.

Statsföretag äger nominera en av styrelsens ledamöter till ordförande i styrelsen.

Gränges och Stora Kopparberg äger gemensamt nominera vice ordförande i styrelsen.

Sålunda av Parterna bestämda personer skall utses till styrelseledamöter, suppleanter respektive ordförande och vice ordförande.

Suppleant som ej inträtt i styrelseledamots ställe har dock rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden.

¹ Bilagorna här uteslutna.

Styrelsen skall utse ett arbetsutskott vari skall ingå ordförande, vice ordförande, verkställande direktör samt representant för de anställda. Arbetsutskottet skall nära följa Bolagets verksamhet.

Verkställande direktör utses av styrelsen men skall ej vara ledamot av denna.

3 Beslutsregler

Parterna är ense om att — oavsett vad bolagsordningen eller aktiebolagslagen stadgar — enighet mellan dem skall erfordras för beslut om godkännande av väsentligare avtal mellan Bolaget eller något av dess dotterbolag, å ena sidan, och någon av Parterna eller något av deras dotterbolag, å andra sidan, samt beträffande utseende av verkställande direktör. I övrigt skall enighet såväl i styrelsen som mellan Parterna eftersträvas särskilt rörande ordförande på bolagsstämma, ändring av bolagsordningen, nedsättning av aktiekapitalet, fastställande av Bolagets organisation och väsentlig ändring därav, betydande investeringar, nedläggning av driften vid någon av Bolagets anläggningar samt formerna för Bolagets finansiering, t. ex. upptagande av större lån.

Parterna skall senast en vecka före varje bolagsstämma sammanträffa för att söka enas om vem som skall vara ordförande på stämman. Skulle Parterna därvid inte enas skall ordföranden eller — vid förfall för honom — vice ordföranden i Sveriges Advokatsamfund eller den person han utser väljas till ordförande på stämman.

4 Revisorer

Antalet revisorer i Bolaget skall vara fyra med lika många suppleanter. Statsföretag äger nominera två revisorer och två suppleanter, medan Gränges och Stora Kopparberg äger nominera var sin revisor och suppleant. Revisorerna och suppleanterna skall vara auktoriserade, dock att Statsföretag äger nominera en ordinarie revisor och en suppleant som ej är auktoriserade.

5 Aktieförsäljning och hembudsskyldighet

Utöver bestämmelserna om hembudsskyldighet i § 14 i bolagsordningen skall följande gälla, då Part önskar sälja hela eller delar av sitt aktieinnehav. Statsföretag skall först erbjuda Gränges och Stora Kopparberg att inom tre månader förvärva lika delar av den aktiepost Statsföretag utbjuder till försäljning. Gränges och Stora Kopparberg å andra sidan skall först rikta erbjudandet att förvärva aktier i Bolaget till varandra. Skulle Gränges och Stora Kopparberg inte ha träffat överenskommelse om sådant förvärv inom tre månader, skall aktieposten erbjudas Statsföretag.

Skulle sedan erbjudande lämnats enligt andra eller fjärde meningen i föregående stycke icke inom tre månader avtal ha träffats om förvärv av erbjuden aktiepost, skall Part som erbjudit aktieposten vara fri att erbjuda denna till annan intressent. Om Gränges härefter sålt sin aktiepost till annan intressent, skall vid det hembud av aktieposten som följer av § 14 i bolagsordningen Stora Kopparberg äga företrädesrätt att förvärva aktieposten. Motsvarande företrädesrätt skall tillkomma

Gränges vid hembud av aktier, som Stora Kopparberg sålt till annan intressent.

Skyldighet att erbjuda övriga Parter att förvärva aktiepost som utbjudes till försäljning eller rätt att utöva lösningsrätt vid hembud enligt 14 § i bolagsordningen gäller dock ej, om överlåtelsen skett till koncernbolag, och därutöver — vad avser Statsföretag — till annat bolag, i vilket staten direkt eller indirekt har ett bestämmande inflytande, nedan kallat statligt bolag, eller till statligt organ.

En förutsättning för överlåtelser av aktier i Bolaget till annan Part är att

- 5.1 om överlåtelsen innefattar samtliga en Parts aktier i Bolaget förvärvaren inträder i den överlåtande Partens rättigheter och skyldigheter enligt detta avtal och därmed blir Part i avtalet i stället för den överlåtande Parten;
- 5.2 om överlåtelsen innefattar en del av en Parts aktier i Bolaget, den överlåtande Partens rättigheter och skyldigheter enligt detta avtal skall tillkomma respektive åvila den överlåtande Parten och förvärvaren gemensamt;
- 5.3 om aktier i Bolaget överlåts till Parts koncernbolag, den överlåtande Parten icke äger rätt att överlåta aktierna i nämnda koncernbolag utan att först ha tillsett att koncernbolaget hembjudit aktierna i Bolaget till övriga Parter i enlighet med vad ovan i denna punkt 5 sägs.

6 Finansiering

Finansieringen av Bolagets verksamhet skall i första hand ske genom aktiekapital och reservfond på sammanlagt 2 800 000 000 kronor samt av staten utfästa rekonstruktionslån om tillhoppa högst 1 800 000 000 kronor och strukturlån om tillhoppa 1 300 000 000 kronor (*bilagorna 2—3*), vilken finansiering är ett villkor för tillskapandet av Bolaget.

Finansiering härutöver förutsättes företrädesvis ske genom internt genererade medel och/eller genom upplåning av kapital med eller utan säkerhet i Bolagets tillgångar. Skulle för finansieringen av Bolagets verksamhet en ökning av aktiekapitalet erfordras, skall Parterna ha rätt men ej skyldighet att delta i kapitalökningen i proportion till sina respektive aktieinnehav i Bolaget. I anslutning härtill förbinder sig Gränges och Stora Kopparberg att, därest någon av dem icke önskar delta i sådan aktiekapitalökning, i första hand erbjuda varandra sin rätt till nyteckning. Statsföretag skall icke motsätta sig att Gränges eller Stora Kopparberg begagnar sig av denna rätt. Part, som ej önskar delta i aktiekapitalökning, skall medverka till att kapitalökningen likväl genomföres, om Statsföretag påfordrar detta och i samband därmed icke uppställer andra villkor än sådana som skäligen bör kunna godtas av Part som ej deltar i ökningen. Det förutsättes, att i fall som nu sagts aktierna skall kunna tecknas såväl av Statsföretag som av andra statliga bolag eller statliga organ.

7 Rätt till inlösen av aktier

7.1 Rätt till inlösen av aktier vid förlusttäckning

Skulle Bolaget efter 1982 redovisa en ackumulerad förlust, som innebär att Bolagets reservfond och mer än 1/3 av dess aktiekapital för-

brukats, skall diskussioner upptas mellan Parterna om hur förlusten skall täckas. Om överenskommelse härvid ej kan nås om täckning av förlusten pro rata parte, skall Part som förklarar sig beredd att genom aktieägartillskott täcka förlusten äga rätt att påfordra inlösen av den Parts aktier, som icke deltar i sådan förlusttäckning. Därvid skall inlösen ske till ett värde motsvarande aktiernas matematiska värde vid tidpunkten för begäran om inlösen med avdrag för på aktierna belöande andel av

(1) enligt punkt 6 ovan utgivet statligt rekonstruktionslån, och

(2) sammanlagda beloppet av eventuella utöver i punkt 6 angivet rekonstruktionslån utgivna rekonstruktionslån och stöd av motsvarande karaktär, dock att från detta sammanlagda belopp skall avdragas 200 000 000 kronor, eller den mindre summa till vilket sagda sammanlagda belopp må uppgå.

7.2 Rätt till inlösen av aktier, när Statsföretag och/eller annat statligt bolag blivit ägare till minst 80 % av aktierna i Bolaget

Därest Statsföretag ensamt eller Statsföretag och andra statliga bolag eller statliga organ tillsammans blir ägare till minst 80 % av aktiekapitalet i Bolaget, äger Statsföretag när som helst lösa till sig Gränges och Stora Kopparbergs aktier i Bolaget. Envar av Gränges och Stora Kopparberg äger även få sitt aktieinnehav inlöst, då nämnda ägarförhållande uppstått, dock först efter 1982.

Nämnda inlösenrätt och därvid gällande inlösenvärde enligt fjärde stycket nedan skall gälla i stället för aktiebolagslagens bestämmelser om rätt för minoritetsaktieägare att begära inlösen av sina aktier.

Inlösen skall ske tidigast sex månader och senast ett år från det inlösen påkallats och måste omfatta Partens hela aktieinnehav i Bolaget.

I det fall Statsföretag, annat statligt bolag eller statligt organ påfordrar inlösen av Gränges eller Stora Kopparbergs aktier i Bolaget enligt vad i denna punkt 7.2 sägs skall aktierna inlösas till lägst aktiernas matematiska värde. Om Part önskar att aktierna äsättes högre värde än matematiska värdet, äger han påkalla värdering genom skiljenämnd som utses enligt punkt 9 nedan. Det av värderingsmännen fastställda värdet på de aktier som skall inlösas skall vara bindande och slutligt för Parterna endast om detta värde är högre än värdet enligt ovan i detta stycke angivna inlösningsregler. Skulle Gränges eller Stora Kopparberg begära inlösen av sitt aktieinnehav i Bolaget enligt vad i denna punkt 7.2 sägs, skall aktierna inlösas till ett värde som bestäms enligt de i punkt 7.1 ovan angivna värderingsprinciperna.

7.3 Inlösen i annat fall

Skulle annan Part än Statsföretag anse att Statsföretag genomdrivit beslut inom Bolaget som i företagsekonomiskt eller annat hänseende står i uppenbar strid mot de grundläggande förutsättningarna för Bolagets verksamhet och som medfört eller sannolikt kommer att medföra avsevärda negativa ekonomiska konsekvenser för Bolaget skall Parten efter 1982 ha rätt att begära att Statsföretag inlöser hans aktier i Bolaget i enlighet med nedan angivna bestämmelser. Till stöd för sådan begäran får dock inte åberopas beslut som genomdrivits tidigare än två och ett halvt år före utgången av 1982. För att Part skall få åberopa

beslut som tagits under angivna två och ett halvt år skall Parten senast tre månader efter det beslutet tagits anmäla sin avsikt att återropa beslutet ifråga till stöd för inlösen. Har Part gjort sådan anmälan får Parten, såvida ej annat överenskommets, icke senare frånträda sin sålunda uttalade avsikt att begära inlösen och åligger det Parten att formellt fullfölja sin begäran om inlösen den 1 januari 1983 på sätt anges i nästa stycke. Såvitt avser beslut som genomdrivits efter 1982 får Part till stöd för inlösen ej återropa beslut som genomdrivits tidigare än tre månader före dagen för begäran om inlösen.

Samtidigt som begäran enligt första stycket sker skall ifrågavarande Part lämna Statsföretag oåterkallelig fullmakt att enligt Statsföretags gottfinnande utöva rösträtt för aktierna samt tillse att av Parten nominerade styrelseledamöter och suppleanter i Bolaget ställer sina platser till förfogande. Vidare skall Parten från denna dag avstå från rätten till utdelning och deltagande i nyemission såvitt avser ifrågavarande aktier.

Har överenskommelse om löseskillingen för aktierna icke träffats inom 60 dagar efter det Statsföretag fått del av begäran om inlösen har Statsföretag rätt att inom 30 dagar därefter hänskjuta frågan om fastställande av löseskillingen till avgörande av den i punkt 9 angivna skiljenämnden enligt följande:

A. Skulle Statsföretag inte ha påkallat skiljeförfarande enligt ovan eller skulle skiljenämnden efter sådant påkallande finna att beslut som återopats som skäl för inlösen är av det slag som anges i första stycket ovan skall löseskillingen motsvara aktiernas matematiska värde vid tidpunkten för begäran om inlösen med avdrag för på aktierna belöpande andel av

(1) enligt punkt 6 ovan utgivet statligt rekonstruktionslån, och

(2) sammanlagda beloppet av eventuella utöver i punkt 6 angivet rekonstruktionslån utgivna rekonstruktionslån och stöd av motsvarande karaktär, dock att från detta sammanlagda belopp skall avdragas 200 000 000 kronor, eller den mindre summa till vilket sagda sammanlagda belopp må uppgå.

B. Skulle skiljenämnden finna att Statsföretag genomdrivit beslutet men att detta icke stått i uppenbar strid mot de grundläggande förutsättningarna för Bolagets verksamhet men väl att beslutet medfört eller sannolikt kommer att medföra avsevärda negativa ekonomiska konsekvenser för Bolaget skall löseskillingen dock uppgå till lägst 50 % och högst 100 % av den i punkt A ovan angivna löseskillingen.

C. Skulle skiljenämnden finna att Statsföretag genomdrivit beslutet men att beslutet ej är av det slag som anges i punkt A eller B ovan skall löseskillingen uppgå till 25 % av den i punkt A ovan angivna löseskillingen.

Då löseskillingen fastställts skall aktierna snarast överlämnas till Statsföretag vederbörligen endosserade in blanco. Löseskillingen för aktierna skall erläggas kontant inom tolv månader från den dag den fastställts. Ränta å löseskillingen skall utgå enligt 6 § räntelagen från den dag begäran om inlösen framställts till dess betalning sker.

Ovanstående i denna punkt 7.3 intagna regler om inlösen skall utgöra enda påföljd i fall som där avses.

7.4 Definition av matematiskt värde

Med matematiskt värde avses i denna punkt 7 summan av eget beskattat kapital med tillägg av lagerreserv, ackumulerade avskrivningar

utöver plan, investeringsfonden, särskilda investeringsfonder, arbetsmiljöfond och andra obeskattade reserver av liknande slag, minskade med latent skatteskuld, beräknad till vid inlösentidpunkten gällande skattesatser, varvid hänsyn skall tagas till kommunalskatteavdraget. Till grund för bestämningen av aktiernas matematiska värde skall ligga den balansräkning, som upprättats i samband med det års- eller delårsbokslut, som upprättats närmast före den dag då inlösen begärts. Med delårsbokslut avses periodbokslut, som ligger till grund för i 1975 års aktiebolagslag 11 kap. 12 § stadgad delårsrapport. I det fall matematiska värdet skall framräknas med ledning av balansräkning som upprättats i anslutning till delårsbokslut, skall sådan balansräkning revideras och om så erfordras korrigeras med tillämpning av samma redovisningsprinciper som gällt vid närmast föregående årsbokslut.

8 Avtalstid

Detta avtal gäller så länge fler än en Part innehar aktier i Bolaget.

9 Skiljedomsklausul

Twist rörande detta avtal, dess tolkning eller tillämpning eller därur härflytande rättsförhållanden skall hänskjutas till avgörande av en skiljenämnd bestående av tre personer. Av skiljemännen skall en, som skall vara ordförande, vara presidenten i Svea Hovrätt eller en av honom utsedd person som innehar eller innehåft högre domarämbete, en utses av styrelsen för Sveriges Advokatsamfund samt en utses av styrelsen för Föreningen Auktoriserade Revisorer.

För skiljeförfarandet, som skall äga rum i Stockholm, skall i övrigt gälla bestämmelserna i den svenska lag om skiljemän som gäller vid tiden för påkallande av skiljedom.

10 Villkor för detta avtals giltighet

För detta avtals giltighet gäller samma villkor som för det i ingressen angivna avtalet om tillskapandet av Bolaget.

Detta avtal är upprättat i fyra exemplar, av vilka Parterna tagit var sitt.

Stockholm den

GRÄNGES AKTIEBOLAG

NORRBOTTENS JÄRNVERK
AKTIEBOLAG

STATSFÖRETAG AKTIEBOLAG

STORA KOPPARBERGS
BERGSLAGS AKTIEBOLAG

*Bilaga 5***Utdrag ur avtal om övertagande av TGOJ**

Mellan Gränges Aktiebolag, nedan kallat Gränges, och SSAB Svenskt Stål Aktiebolag, nedan kallat SSAB, har denna dag träffats följande

AVTAL

Enligt punkt 4 i avtal den 15 december 1977 mellan Gränges, Norrbottens Järnverk AB och Stora Kopparbergs Bergslags AB, om tillskapandet av SSAB, nedan kallat Bolagsbildningsavtalet, skall SSAB övertaga tillgångar m. m. som är hänförliga till den av Gränges och dess dotterbolag Oxelösund-Flen-Westmanlands Jernvägsaktiebolag (OFWJ) och Örebro-Köpings Jernvägsaktiebolag (ÖKJ) inom företagscheten TGOJ bedrivna järnvägsrörelsen på sträckan Ludvika—Oxelösund (med förgreningar till Köping och Kolbäck) med tillhörande hamnrörelse och befraktnings- och speditörsvärelse i Oxelösund, vilka rörelser nedan sammanfattningsvis kallas TGOJ-rörelsen. Övertagandet skall ske genom att till SSAB överlätes samtliga aktier i ÖKJ, nedan kallat Bolaget, sedan Bolaget från Gränges och OFWJ på sätt nedan anges tillförts tillgångar m. m. som är hänförliga till TGOJ-rörelsen. Mellan Gränges och SSAB har därför denna dag träffats följande avtal.

1 Överlåtelse av aktier i bolaget**1.1**

Gränges överlåter till SSAB samtliga aktier i Bolaget för en överenskommen köpeskilling som skall vara 340 000 000 kronor ökat respektive minskat med det belopp varmed den i punkt 3.2 angivna pensionskulden understiger respektive överstiger 140 000 000 kronor.

— — —

2 Tillträdesdag

Aktierna överlämnas av Gränges till SSAB på Överlåtelsdagen såsom denna dag definierats i punkt 3 i Bolagsbildningsavtalet, nedan kallad Överlåtelsdagen, transporterade in blanco jämte tillhörande talonger.

3 Överlåtelse av tillgångar till bolaget m. m.**3.1**

Gränges förbinder sig att ombesörja att på de villkor som nedan och i *Bilaga 2* till detta avtal sägs senast den 31 december 1977 till Bolaget överlätes *dels* i *Bilaga 2* och *3* till detta avtal särskilt förtecknade tillgångar, *dels*, i den mån de inte redan ägs av Bolaget, samtliga maskiner och inventarier — såsom apparater, instrument, verktyg, truckar och andra fordon ävensom kontorsinventarier och möbler — som är hän-

förliga till TGOJ-rörelsen och sålunda internt i Gränges-koncernen redovisas under beteckningen TGOJ, oavsett om de upptagits till något värde eller ej.

Till den egendom som förtecknats i Bilaga 2 hör rullande material, såsom lok och vagnpark.

Med överlåtelsen följer all kommersiell och teknisk dokumentation hänförlig till TGOJ-rörelsen såsom kundregister, marknadsstudier, broschyrer, kataloger, ritningar, rapporter, forskningsresultat samt kunskaper och erfarenheter i övrigt.

Sålunda skall med mindre annat uttryckligen framgår av detta avtal till Bolaget överföras, förutom den fasta egendom som framgår av Bilaga 2, all den utrustning och samtliga de rättigheter som erfordras för att Bolaget skall kunna bedriva TGOJ-rörelsen som den bedrivs per den 31 december 1977 och som den avsetts bedrivas efter den 31 december 1977.

3.2

Den i 3.1 angivna överlåtelsen skall ske på sådana villkor mellan Gränges och Bolaget att Bolagets balansräkning den 1 januari 1978 skall upptaga på tillgångssidan till TGOJ-rörelsen hänförliga tillgångar av den art som angetts i punkt 3.1 ovan samt spärrkontomedel och på skuldsidan aktiekapital uppgående till 8 000 000 kronor, arbetsmiljöfond till samma belopp som spärrkontomedlen samt en pensionsskuld beräknad per den 31 december 1977 och hänförlig till nuvarande och förutvarande personal i TGOJ-rörelsen, som med tillämpning av de principer som framgår av *Bilaga 4* har preliminärt beräknats till 140 000 000 kronor. Därtill kommer enligt punkt 3.3.6 nedan en tillgångspost avseende lånefordringar Gränges har mot personal som övergår i Bolagets tjänst och en skuldpost till Gränges om samma belopp samt en skuldpost avseende per den 31 december 1977 upplupen semestereskuld för den personal som övergår i Bolagets tjänst och en fordran på Gränges till samma belopp. Överlåtelsen skall ske till bokfört värde med den justering som föranleds av den slutligt fastställda pensionsskuldens storlek. Överföringsvärdenas fördelning på olika tillgångsslag skall godkännas av SSAB, som icke utan vägande skäl skall vägra sådant godkännande.

Bolagets balansräkning per den 1 januari 1978 skall, med undantag av vad som följer av punkt 3.3.4 nedan beträffande varulager, inte uppta andra poster än som nu sagts. Posterna för spärrkontomedel och arbetsmiljöfond skall innefatta Bolagets egna fondmedel samt, under förutsättning av vederbörliga tillstånd för överföring, sådana miljöfonder och därtill hörande spärrkontomedel som kan anses hänförliga till TGOJ-rörelsen och sådana beträffande vilka Gränges enligt punkt 8 i Bolagsbildningsavtalet åtagit sig att verka för överföring till SSAB eller dess dotterbolag.

Gränges garanterar, med undantag avseende varulager som Bolaget förvärvat enligt punkt 3.3.4 nedan,

att en enligt ovan i enlighet med lag och allmänt vedertagen bokföringsmed upprättad balansräkning ger en riktig bild av Bolagets ställning per balansdagen samt upptager Bolagets samtliga tillgångar och skulder,

att Bolaget ej har ansvarsförbindelser eller andra villkorliga förpliktelser i vidare mån än som följer av detta avtal,

att Bolagets tillgångar tillhör Bolaget med full äganderätt och att de icke är pantsatta,

att Bolaget icke har iklätt sig andra förpliktelser eller åtaganden än som uppkommit i den normala verksamheten,

att inga skatter eller pålagor av något slag i framtiden kommer att påföras Bolaget genom efterbeskattnings eller eljest på grund av omständigheter hänförande sig till tiden före Överlåtelsedagen,

att Bolaget icke är inblandat i rättegång eller annan tvist som kan medföra kostnader för Bolaget och att ej heller, såvitt Gränges kan bedöma, anledning finnes att förvänta att rättegång eller tvist framdeles skall uppstå på grund av omständigheter hänförande sig till tiden före Överlåtelsedagen, samt

att till Bolaget överförs den utrustning och de rättigheter som anges i punkt 3.1 sista stycket.

Skulle ovannämnda garanti brista skall Gränges i SSAB:s val lämna SSAB och/eller Bolaget full ersättning härför. Krav på sådan ersättning skall framställas senast den 31 december 1982.

3.3

Fr. o. m. den 1 januari 1978 skall Bolaget på basis av i punkt 3.1 angivna tillgångar driva TGOJ-rörelsen vidare. I detta syfte skall Bolaget erbjuda all den personal som är anställd i TGOJ-rörelsen anställning i Bolaget fr. o. m. den 1 januari 1978 enligt gällande kollektivavtal och i övrigt på för tjänsteman, arbetsledare och arbetare vid nämnda tidpunkt gällande anställningsvillkor, varvid de anställda skall tillgodoräknas sin anställningstid hos Gränges eller OFWJ. I övrigt skall i överenskommelsen mellan Gränges och Bolaget gälla följande, därvid vad som sägs om Gränges i förekommande fall även skall gälla OFWJ.

3.3.1

Bolaget skall med friskrivande av Gränges övertaga samtliga de rättigheter och skyldigheter per den 1 januari 1978, som enligt gällande avtal med kunder, leverantörer och andra tillkommer respektive åvilar Gränges och som är hänförliga till TGOJ-rörelsen.

Till sådana avtal hör:

koordinationsavtalet med Kungl. Järnvägsstyrelsen den 27 juni 1951
avtal om transportvägar med Kungl. Järnvägsstyrelsen den 30 augusti 1960

avtal om speciella transportvägar med SJ den 4 juni 1975

avtal om användning av SJ lastpallar och SJ pallkragar med SJ den 30 maj 1972

avtal på vagn gemenskap med SJ den 30 juni 1971

avtal om tågtjänster med SJ den 20 februari 1970

avtal om ej transportberättigad transitotrafik med SJ den 9 september 1976

överenskommelse om föreningsstationer med SJ den 1 juli 1965

överenskommelser om drift av resebyråer med SJ den 1 april 1969 och den 13 december 1974

kontrakt ang. spårömläggning m. m. i Grängesberg med Bergslagens Järnvägsaktiebolag den 31 augusti 1927 med tillägg den 15 juni 1935

avtal ang. leverans av elektrisk kraft med SJ den 24 juni 1965

överenskommelse om gränser för underhåll av elektrisk utrustning å föreningsstationerna med Kungl. Järnvägsstyrelsen den 18 september 1964

avtal med militära myndigheter

köp- och försäljningsavtal avseende varor och tjänster

licensavtal

agent- och återförsäljaravtal

samarbetsavtal

konsultavtal

hyres-, arrende- och servitutsavtal

entreprenadavtal

skötsel- och serviceavtal

fraktavtal

För den händelse någon avtalspart icke skulle medge att Bolaget övertager rättigheter och skyldigheter som ovan sägs skall Gränges intill dess att ifrågavarande avtal upphört att gälla kvarstå som avtalspart mot att Bolaget gentemot Gränges svarar för Gränges åtaganden enligt avtalet respektive av Gränges tillförsäkras motsvarande rättigheter. Gränges skall inte utan SSABs samtycke säga upp avtal enligt ovan.

3.3.2

I TGOJ-rörelsen per den 31 december 1977 befintliga likvida medel behålles av Gränges. I den mån annat icke stadgas i detta avtal rörande vissa fordringar och skulder skall Gränges jämväl behålla de fordringar och skulder hänförliga till TGOJ-rörelsen som uppkommit före den 1 januari 1978.

3.3.3

Pågående investeringar i TGOJ-rörelsen skall fullföljas enligt föreliggande planer. De investeringar, som enligt god redovisningssed hänförs sig till tiden före den 1 januari 1978 och däremot svarande tillgångar skall ingå i överlåtelsen enligt punkt 3.1 ovan. För att möjliggöra bedömning härav skall Gränges i förekommande fall av berörda leverantörer begära uppgift om kostnader för utförda arbeten etc. per den 31 december 1977.

Gränges skall verka för att till Bolaget överförs de delar av Gränges och OFWJs miljöfonder och därtill hörande spärrkontomedel som är hänförliga till TGOJ-rörelsen.

3.3.4

Gränges skall till Bolaget överlåta lager av bränslen, förråds- och förbrukningsmaterial, reservdelar samt varor i färdigställning hänförliga till TGOJ-rörelsen varvid i tillämpliga delar skall gälla samma bestämmelser som finns intagna i varulageravtalet den 15 december 1977 mellan SSAB, Gränges, Norrbottens Järnverk AB och Stora Kopparbergs Bergslags AB. Nämda avtal förutsätter att lagren överlåtes per den 1 januari 1978 och anger de principer efter vilka dessa lager skall värderas i och för fastställande av det pris Bolaget skall betala för lagren.

Betalning av priset för lagren skall ske med 1/3 den 1 januari vart och ett år av åren 1979, 1980 och 1981. De krediter Gränges sålunda lämnar Bolaget skall vara räntefria t. o. m. den 31 december 1978 och därefter löpa med en årlig ränta som med 3 procentenheter överstiger

Riksbankens vid varje tid gällande diskonto. Räntan skall erläggas årsvis i efterskott.

För de belopp som förfaller till betalning den 1 januari 1979 skall Bolaget acceptera av Gränges på Bolaget dragna växlar per den 1 januari 1979. För övriga belopp skall Bolaget utfärda till Gränges eller order ställda skuldebrev med villkor i fråga om ränta och löptid enligt föregående stycke. Väcklar och skuldebrev skall lyda på belopp enligt Gränges val intill ett sammanlagt belopp motsvarande priset för det av Gränges överlåtna lagret.

— — —

3.3.6

Upplupen semesterskuld per den 31 december 1977 — beräknad enligt god redovisningssed — för den personal som övergår i Bolagets tjänst skall övertagas av Bolaget. Belopp motsvarande skulden skall erläggas av Gränges till Bolaget samtidigt som reglering sker av likviditetsdifferensen enligt punkt 4 nedan.

Bolaget skall per den 1 januari 1978 övertaga alla Gränges lånefordringar mot personal, som övergår i Bolagets tjänst. Övertagandet av dessa fordringar skall ske på oförändrade villkor mot revers som av Bolaget löses vid den i föregående stycke angivna tidpunkten.

Bolaget och Gränges skall medverka till att Bolaget med friskrivande av borgensmannen senast den 30 juni 1978 övertar alla borgensförbindelser, som Gränges eller Gränges Aktiestiftelse för anställda iklätt sig för lån till personal som övergår i Bolagets tjänst och att detta sker på för låntagarna oförändrade villkor. Skulle någon borgenär icke medge att Bolaget ersätter Gränges som borgensman skall Bolaget gentemot Gränges svara för vad denna kan komma att åläggas utge på grund av borgensåtagandet.

Vad gäller personalens rätt att utnyttja sociala förmåner den haft hos Gränges såsom semesterhem, jakt, fiske etc. skall uppgörelse träffas i särskild ordning i syfte att uppnå villkor överensstämmande med de villkor som gäller för personal som ej övergår till Bolaget.

3.3.7

Bolaget skall fr. o. m. den 1 januari 1978 övertaga ansvaret för administrationen av Stiftelsen Trafikbolagets Järnvägars Understödsfonder. Så snart ske kan efter nämnda dag skall för detta ändamål ändring av stiftelsens stadgar vidtagas.

4 TGOJ-rörelsens bedrivande till överlåtelседagen

4.1 Allmänna principer

Gränges och SSAB är överens om att TGOJ-rörelsen under tiden från detta avtals undertecknande t. o. m. den 31 december 1977 skall bedrivas på samma sätt som hittills. Beslut av större betydelse berörande TGOJ-rörelsen skall träffas först efter samråd mellan Gränges och SSAB.

Fr. o. m. den 1 januari 1978 till Inbetalningsdagen såsom denna dag definierats i Bolagsbildningsavtalet skall Gränges tillhandahålla de likvida medel Bolaget behöver för att kunna driva sin rörelse.

På medelvärdet av de saldon, som föreligger på avräkningskontot på

den första och sista dagen i varje månad respektive på Inbetalningsdagen, skall utgå ränta efter en räntesats som med tre (3) procentenheter överstiger Riksbankens vid varje tidpunkt gällande diskonto. Ränta skall beräknas under en tid av trettio (30) dagar i varje månad utom såvitt avser den månad när Inbetalningsdagen infaller då räntan skall utgå fr. o. m. första dagen i månaden fram till Inbetalningsdagen.

Regleringen mellan Bolaget och Gränges av saldot på avräkningskontot jämte ränta skall ske inom trettio (30) dagar från Inbetalningsdagen. En förutsättning för regleringen är att avräkningen reviderats och godkänts av Bohlins Revisionsbyrå AB.

Bolagets personal och tillgångar får fr. o. m. den 1 januari 1978 endast efter medgivande av SSABs berkställande direktör utnyttjas för annat ändamål än för driften av Bolagets rörelse.

För att på bästa sätt beakta såväl Gränges som Bolagets långsiktiga intressen skall beslut av större betydelse avseende Bolagets rörelse, vilket beslut ej kan uppskjutas till efter Överlåtelsedagen, fattas i enighet mellan Gränges och SSAB. Kan enighet ej uppnås skall frågan med för Gränges och SSAB bindande verkan avgöras genom majoritetsbeslut av SSABs styrelseordförande, vice ordförande och verkställande direktör.

5 Köpeskillingens erläggande

Köpeskillingen för aktierna i Bolaget skall på Överlåtelsedagen erläggas i form av överlåtelse av en av Svenska Staten genom Riksgäldskontoret på SSAB eller order utställd revers lydande på köpeskillingens belopp.

— — —

8 Villkor för avtalets giltighet

För detta avtals giltighet gäller samma villkor som för Bolagsbildningsavtalet.

Bilaga 6

Svenskt Stål AB, koncernbalansräkning — prognos. Milj. kr

	1978	1979	1980	1981	1982
Likvida medel	362	332	307	376	366
Fordringar	997	1 199	1 135	1 181	1 647
Varulager	1 571	1 782	1 725	1 744	2 139
Anläggningstillgångar	2 480	3 082	3 188	3 197	3 291
Summa	5 410	6 395	6 355	6 498	7 443
Rörelseskulder	680	908	812	851	1 174
Rörelseskulder (aktieägarna)	1 600	1 067	533	—	—
Leverantörslån	—	200	200	200	200
Pensionsskuld TGOJ	130	120	110	100	90
Långfristiga skulder	—	100	600	1 400	1 800
Strukturlån	200	1 200	1 300	1 300	1 300
Aktiekapital och reservfond	2 800	2 800	2 800	2 800	2 800
Balanserat resultat	0	0	0	0	-153
Årets resultat	0	0	0	-153	232
Summa	5 410	6 395	6 355	6 498	7 443
Soliditet	51,8 %	43,8 %	44,1 %	40,7 %	38,7 %

Svenskt Stål AB, koncernens resultaträkning — prognos. Milj. kr

	1978	1979	1980	1981	1982
Omsättning	3 551	4 744	4 546	4 623	6 049
Tillverknings-, försäljnings-, och administrativa kostn.	-3 914	-4 668	-4 732	-4 814	-5 623
Prisvinst på lager	+ 78	+142	+ 88	+ 22	+350
Resultat före avskrivningar	-285	218	- 98	-169	776
Avskrivningar	-286	-322	-328	-341	-350
Fusionskostnad	- 25	—	—	—	—
Resultat före finansiella poster	-596	-104	-426	-510	426
Extraordinär intäkt	+340	—	—	—	—
Extraordinär kostnad	-340	—	—	—	—
Räntor, netto	—	- 95	- 73	- 86	-176
Fastighetsskatter	- 15	- 15	- 16	- 17	- 18
Resultat före skatt	-611	-214	-515	-613	232
<i>Tillkommer</i>					
Kostnad för övertalig personal	-181	-112	- 84	-128	-147
Summa	-792	-326	-599	-741	85

Bilaga 7

Förslag till statligt rekonstruktionslån till Svenskt Stål AB på högst 1 800 000 000 kronor

Svenskt Stål AB, nedan kallat Bolaget, skall övertaga de handelsståls- och gruvrörelser och därmed sammanhängande verksamhet som bedrivs av Gränges AB, Norrbottens Järnverk AB och Stora Kopparbergs Bergslags AB. Syftet härmed är att genomföra sådana strukturella förändringar inom dessa rörelser att därigenom skapas ett konkurrenskraftigt och lönsamt stålföretag. Detta förutsätter bl. a. att Bolaget beviljas ett statligt rekonstruktionslån i huvudsak i enlighet med vad som nedan sägs.

§ 1 *Lånebelopp*

Statens ställer till Bolagets förfogande såsom rekonstruktionslån för perioden 1978—1982, nedan kallad Rekonstruktionsperioden, ett belopp av högst 1 800 000 000 kronor, nedan kallat Lånet. För Lånet gäller följande villkor.

§ 2 *Utbetalning*

Av Lånet äger Bolaget efter beslut av regeringen rätt att för varje räkenskapsår under Rekonstruktionsperioden, för vilket Bolaget — med bortseende från för året erhållna utbetalningar av Lånet — redovisar ett negativt resultat efter planenliga avskrivningar, finansnetto och fastighetsskatter, lyfta ett belopp motsvarande nämnda resultat. Beloppet får lyftas i samband med uppgörande av bokslut eller à conto på sätt anges i nästa stycke.

Utvisar av Bolagets styrelse fastställd budget, däri inbegripet reviderad budget, för visst räkenskapsår att Bolaget för nämnda år förväntas redovisa ett negativt resultat beräknat på sätt i föregående stycke sägs äger Bolaget rätt att à conto lyfta ett belopp motsvarande nämnda resultat. Skulle vid uppgörande av bokslut för ifrågavarande räkenskapsår framgå att verksamheten under året givit ett större negativt resultat än det på vilket utbetalning enligt ovan baserats skall i bokslutet skillnaden upptagas som fordran och Bolaget äga rätt att omedelbart lyfta ett däremot svarande belopp. Skulle vid bokslutets uppgörande visa sig att verksamheten under året givit ett mindre negativt resultat än det på vilket utbetalning enligt ovan baserats skall i bokslutet skillnaden upptagas såsom skuld och ett däremot svarande belopp återbetalas till Staten inom 30 dagar från det resultaträkningen och balansräkningen fastställts på bolagsstämman.

Utbetalning à conto enligt föregående stycke skall ske i den takt Bolaget anmäler behov av lånemedlen, dock att under åren 1978 och 1979 Bolaget icke äger rätt att lyfta mer än sammanlagt 1 200 000 000 kronor.

§ 3 *Förutsättningar för utbetalning*

En förutsättning för Bolagets rätt att lyfta belopp enligt § 2 är att Bolaget under Rekonstruktionsperioden vidtager strukturella åtgärder i

det syfte som angivits i ingressen här ovan, därvid förutsattes att samråd sker med handelsstålindustrin i övrigt i syfte att undvika att åtgärder som Bolaget vidtager förorsakar väsentliga problem för andra svenska produktionsenheter i branschen. Det åligger Bolaget att årligen till Industridepartementet lämna en redogörelse för Bolagets utveckling.

§ 4 Administration av Lånet

Staten förutsätts uppdraga åt Sveriges Investeringsbank, nedan kallad Banken, att för Statens räkning administrera Lånet. Framställning om utbetalning av lånebelopp skall sålunda inges till Banken och skall åtföljas av underlag enligt § 2 ovan.

§ 5 Ränta

Varje delbelopp av Lånet som lyfts löper utan ränta under en tid av tre år från beloppets utbetalningsdag. För tiden därefter utgår ränta med 9½ procent per år. Bolaget äger rätt att när som helst helt eller delvis erlægga upplupen ränta, dock att i fall som i § 7 nedan sägs skyldighet för Bolaget att erlægga ränta föreligger. Upplupen ränta som icke erlagts under året läggs vid utgången av varje räkenskapsår till det kapitalbelopp på vilket den beräknats, vilket därmed ökas med räntebeloppet.

§ 6 Frivillig återbetalning

Bolaget äger rätt att när som helst helt eller delvis återbetala utestående del av Lånet, dock att i vissa fall enligt vad i § 7 nedan sägs skyldighet för Bolaget att verkställa amortering föreligger.

§ 7 Obligatorisk räntebetalning och amortering

Det är önskvärt att Bolaget, när dess ekonomiska ställning och omständigheterna i övrigt gör det möjligt, erlägger ränta på och amortering av Lånet. Under hänvisning härtill åligger det Bolaget att erlægga sådan betalning det eller de år bolagsstämman fattar beslut om utdelning till aktieägarna. Betalningen skall därvid uppgå till samma belopp som den beslutade utdelningen och skall erläggas samma dag som utdelningen blir tillgänglig för lyftning. Det erlagda beloppet skall så långt det förslår anses vara betalning av upplupen ränta under det räkenskapsår under vilket utdelning lyfts och därefter återbetalning av utestående kapitalskuld.

Oavsett vad i föregående stycke sägs kan regeringen efter anmälan hos chefen för Industridepartementet medge att ränte- och återbetalning får ske med mindre belopp än som följer av nämnda bestämmelse.

Har Bolaget erlagt betalning som i denna paragraf sägs och upphör Bolaget ånyo att lämna utdelning till aktieägarna gäller beträffande betalning av ränta och amortering vad i §§ 5 och 6 ovan sägs till dess utdelningen återupptages.

§ 8 Avskrivning av Lånet

Lånebelopp som utbetalats enligt § 2 ovan kan, såvida de ej dessförinnan återbetalats, avskrivas med 50 procent av utbetalat belopp vid utgången av andra kalenderåret efter det kalenderår under vilket utbetalningen skedde.

Härutöver gäller att lånebelopp ökat med räntetillägg enligt bestäm-

melsen i § 5 ovan som ej återbetalats vid utgången av det nionde kalenderåret efter det kalenderår under vilket beloppet utbetalades kan avskrivas i dess helhet vid nämnda tidpunkt.

I den mån annat icke anges första gången Lånet tages i anspråk skall avskrivning enligt ovanstående stycken ske.

§ 9 *Rätt till betalning i förhållande till Bolagets övriga fordringsägare*

Skulle Bolaget träda i likvidation eller försättas i konkurs skall Staten endast äga rätt till betalning ur Bolagets tillgångar för oavskriven del av Lånet. Statens rätt till betalning skall därvid gälla först sedan Bolagets övriga fordringsägare blivit till fullo förnöjda.

Bilaga 8

Förslag till statligt strukturlån till Svenskt Stål AB på 1 300 000 000 kronor

Svenskt Stål AB, nedan kallat Bolaget, skall överta de handelsståls- och gruvrörelser och därmed sammanhängande verksamhet som bedrivs av Gränges AB, Norrbottens Järnverk AB och Stora Kopparbergs Bergslags AB. Syftet härmed är att genomföra sådana strukturella förändringar inom dessa rörelser att därigenom skapas ett konkurrenskraftigt och lönsamt stålföretag. Detta förutsätter bl. a. att Bolaget beviljas ett statligt strukturlån i huvudsak i enlighet med vad nedan sägs.

§ 1 Lånebelopp

Staten ställer till Bolagets förfogande såsom strukturlån, ett belopp av 1 300 000 000 kronor, nedan kallat Lånet. För Lånet gäller följande villkor.

§ 2 Utbetalning

Av Lånet skall Staten utbetala 200 000 000 kronor under år 1978, 1 000 000 000 kronor under år 1979 samt 100 000 000 kronor under år 1980. Utbetalning under respektive år skall verkställas efter Bolagets behov på sätt framgår av senare upprättad betalningsplan.

§ 3 Ränta

Varje delbelopp av Lånet löper utan ränta under de tre första åren efter utbetalningsdagen. För tiden därefter utgår ränta med fem procent per år på ogulden kapitalskuld. Upplupen ränta skall betalas den 31 december varje år.

§ 4 Amortering

Amortering av utbetalat delbelopp av Lånet skall ske med 1/20 den 31 december varje år från och med det sjätte året efter utbetalningsåret. Mottagna delbelopp av Lånet skall således vara till fullo återbetalda senast tjugofem år efter utbetalningstillfället.

§ 5 Förtida återbetalning

Oavsett vad som bestämts i § 4 ovan, äger Bolaget när som helst helt eller delvis återbetala utestående del av Lånet.

§ 6 Administration av Lånet

Staten förutsätts uppdraga åt Kammarkollegiet att för Statens räkning administrera Lånet. Ränta och amortering skall följaktligen erläggas till Kammarkollegiet i enlighet med bestämmelserna i §§ 3—5 ovan.

§ 7 Rätt till betalning i förhållande till Bolagets övriga fordringsägare

Skulle Bolaget träda i likvidation eller försättas i konkurs skall Staten endast äga rätt till betalning ur Bolagets tillgångar sedan Bolagets övriga fordringsägare — med undantag av Staten såsom fordringsägare på grund av till Bolaget beviljat rekonstruktionslån — blivit till fullo förnöjda.

Bilaga 9

Förslag till skuldebrev

Till Svenskt Stål AB eller order betalar Svenska Staten, genom Riksgäldskontoret, nedan kallat Staten, ett såsom lån mottaget belopp på TREHUNDRAFYRTIO MILJONER (340 000 000*) KRONOR.

För lånet gäller följande villkor.

§ 1

Lånet skall löpa med en årlig ränta av $8\frac{1}{4}$ procent räknat från denna dag.

Räntan erläggs första gången den 1 juli 1978 och därefter den 1 maj och den 1 november varje år.

§ 2

Lånet återbetalas i enlighet med följande plan:

	Amortering	Summa amortering
1978-07-01	3 400 000	
1978-11-01	14 350 000	17 750 000
1979-05-01	3 600 000	
1979-11-01	14 550 000	18 150 000
1980-05-01	3 850 000	
1980-11-01	14 750 000	18 600 000
1981-05-01	4 050 000	
1981-11-01	15 000 000	19 050 000
1982-05-01	4 300 000	
1982-11-01	15 250 000	19 550 000
1983-05-01	4 550 000	
1983-11-01	15 500 000	20 050 000
1984-05-01	4 850 000	
1984-11-01	15 750 000	20 600 000
1985-05-01	5 100 000	
1985-11-01	16 050 000	21 150 000
1986-05-01	5 450 000	
1986-11-01	38 900 000	44 350 000
1987-05-01	5 800 000	
1987-11-01	34 250 000	40 050 000
1988-11-01	12 100 000	12 100 000
1989-11-01	12 500 000	12 500 000
1990-11-01	13 150 000	13 150 000
1991-11-01		

* Reversbeloppets storlek är beroende på pensionsskuldens i Örebro-Köpings Jernvägsaktiebolag storlek per den 31 december 1977. Reversbeloppet ökar respektive minskar med det belopp pensionsskulden vid nämnda tidpunkt understiger respektive överstiger 140 000 000 kronor. I amorteringsplanen har förutsatts att eventuell förändring av reversbeloppet påverkar sista amorteringens storlek.

§ 3

Underlåter Staten i något avseende att fullfölja sina förpliktelser enligt detta skuldebrev, är lånet jämte ränta förfallet till betalning omedelbart eller vid den tidpunkt innehavaren av skuldebrevet bestämmer.

§ 4

Därest innehavaren finner uppdelning av skuldebrevet erforderlig skall Staten på anfordran i utbyte mot skuldebrevet utfärda nya skuldebrev till ett sammanlagt belopp motsvarande utestående lånebelopp på lånet i de valörer som anges av innehavaren.

§ 5

Räntor och amorteringar under detta skuldebrev skall erläggas utan att Staten därvid äger göra gällande eventuell motfordran gentemot Svenskt Stål AB eller eljest göra gällande någon invändning, som må hänföra sig till rättsförhållandet mellan Staten och Svenskt Stål AB.

